

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 7 (606)

Pasimokyti iš gerų pavyzdžių

Pagal gyventojų skaičiaus mažėjimo, mirtingumo, migracijos ir daugelį kitų demografinių rodiklių, Lietuva užima vieną paskutinių vietų Europos Sąjungoje. Pasak Vytauto Didžiojo universiteto Demografinių tyrimų centro mokslininkų, delsti nebegalima – būtina aktyvi, situacijai adekvati gyventojų politika, kuri remtųsi naujausiomis mokslo žiniomis ir geriausia praktika. Pavyzdžiui, sudarytų sąlygas turėti norimą vaikų skaičių ir suteiktų papildomą paramą, skatinančią susilaukti antro ar trečio vaiko. Tokia politika jau kurį laiką vykdoma Prancūzijoje, taip pat gerą patirtį turi sukaukusios Skandinavijos šalys ir kaimyninė Estija.

yra šeimos ir vaikų gerovės bei lyčių lygybės užtikrinimas, skurdo mažinimas, užimtumo didinimas ir kt. Šalių, kurios gali būti sekintu pavyzdžiu, praktika, įvairūs tyrimai ir tarptautiniai dokumentai atskleidžia, kad svarbiausias sėkmingos šeimos politikos siekis – abiem tėvams suteikti galimybes derinti darbą su šeima ir vaikų auginimu. Pagrindinės priemonės: vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugų, atitinkančių šeimų poreikius, plėtra, užimtumo formų įvairovė ir vaiko priežiūros atostogos. Lietuvoje palankiai išvystyta tik trečioji priemonė – vaiko priežiūros atostogos. Jos yra įvairios, lanksčios ir gana gerai apmokamos.

kitomis lankstaus užimtumo galimybėmis. Gerųjų šeimos politikos pavyzdžių šalyse vaikų buvimo priežiūros institucijose laikas yra gerokai trumpesnis nei Lietuvoje, kur vaikai dažniausiai praleidžia visą darbo dieną. Taip pat svarbu, kad mažamečių vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugos būtų kuo įvairesnės: tėvai turėtų turėti galimybę nuvesti vaiką ne tik į lopšėlį ar darželį, bet ir užsisakyti kokybiškas paslaugas į namus. Svarbios yra ir grįžimo į darbą garantijos.

„Visų šių tarpusavyje suderintų priemonių sistemai sukurti reikia nemažai laiko, o rezultatams – dar daugiau. Todėl viešosios politikos vykdytojams tai nepatrauklu:



Vienas aktyviausių Lietuvos mokslininkų sąjungos vadovų – prof. Karolis Rimtautas Kašponis (1933–2018)

ŠIAME NUMERYJE

Mokslo ir verslo sinergija: valstybės politika ar atskiri bandymai? ● 2 p.

Valstybės strategija: švietimas ir mokslas; sveikatos apsauga, socialinė parama, visuomenės kultūra ● 3, 11–12 p.

Kai fantastika tampa mokslo sprendimais ● 5 p.

Ar neįgaliųjų teisių įgyvendinimas – tik po šimto metų? ● 5–6 p.

Kas yra teisinė gerovės valstybė? ● 6 p.

Karaliaučiaus kraštas, kurį pasaulio galingieji užmiršo ● 7 p.

Mokslininkų žvilgsnis į Ukmergę: artima, bet nepažinta ● 7–8 p.

Gimtosios kalbos svietinėje: Algimantas Taškūnas ir Zita Alaunienė ● 9–10 p.



Prof. Vlada Stankūnienė

Išmokos yra tik simbolinė šeimos politikos priemonė

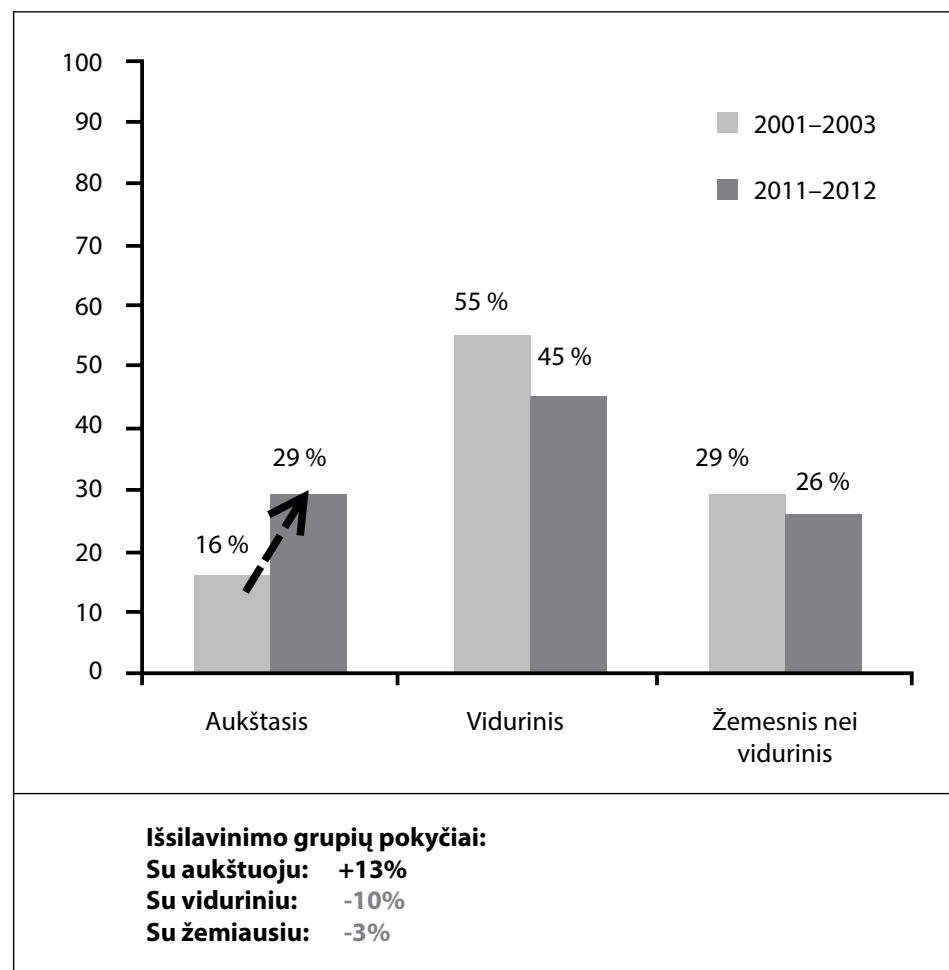
Pasak centro vadovės prof. Vlados Stankūnienės, Lietuvoje vis dar nėra sutarimo, kaip spręsti gimstamumo problemas: „Viešosios politikos rengėjams ir vykdytojams iki šiol nelabai aišku, kas yra gyventojų politika, kokia jos misija, galiausiai – kaip reikėtų spręsti įvairių demografinių procesų neigiamus pokyčius mūsų šalyje. Be to, šeimos politika neretai suvokiama klaidingai. Atrodo, kad šeimos politikos misija yra šeimos apibrėžimo institucionalizavimas, o svarbiausias prioritetas – išmokos šeimoms, auginančioms vaikus.“

V. Stankūnienė patikslina, kad šeimos politika yra gyventojų politika, kuri Lietuvoje dažniausiai įvardinama slaviškąsias tradicijas turinčiu terminu „demografinė politika“, dalis. Jos tikslai yra įvairūs ir neapsiriboja vien siekiu didinti gimstamumą. Tai

Tačiau nereikėtų tikėtis, kad minėtos priemonės turės greitą poveikį gimstamumui. Net supratus jų svarbą ir numčius atitinkamus sprendimus, praeis nemažai laiko, kol bus pastebėti pokyčiai. Be to, šios priemonės turėtų būti suderintos, lanksčiai papildyti viena kita. Pavyzdžiui, pasibaigus vaiko priežiūros atostogoms, tėvams reikia turėti patogius darbo grafikus ar pasinaudoti

sunku demonstruoti savo veiklos rezultatus, ypač jei tikslai projektuojami keleriems metams. Tai klaidingas požiūris. Kaip rodo sėkmingai šias šeimos politikos priemones įgyvendinančių šalių praktika, rezultatai visada būna teigiami ir ilgalaikiai“, – pastebi profesorė.

■ Nukelta į 2 p.



Pasimokyti iš gerų pavyzdžių

■ Atkelta iš 1 p.

Pasak prof. V. Stankūnienės, nuo šių metų įsigaliojęs Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas gali turėti poveikį, tačiau nedidelį ir trumpam: „Vaiko pinigai yra daugiau simbolinė priemonė, kuri dažnai atlieka deklaratyvų valstybės politikos vaidmenį – valstybė rūpinasi šeima. Jos gerai matomos, lengvai suprantamos. Tačiau, kaip rodo kitų šalių pavyzdžiai, ši priemonė gali gausinti socialiai silpnas šeimas, didindama jose augančių vaikų skaičių ir skurdą.“

Siūlomos šeimos politikos priemonės: vaiko priežiūros (ugdymo) paslaugos; vaiko priežiūros atostogos; lanksčios užimtumo formos; tiesioginės išmokos; mokesčių lengvatos ir subsidijos; papildoma parama, skatinant turėti du ar tris vaikus; galimybė šeimai apsirūpinti būstu.

„Įvertinus sėkmingiausias tarptautinę praktiką, svarbiausią prioritetą reikia teikti toms šeimos politikos priemonėms, kurios sudaro galimybes abiem tėvams derinti darbą su vaikų auginimu – tai geriausiai skatina gimstamumą“, – teigia prof. V. Stankūnienė.

Ekspertų nuomone, vaikų priežiūrai ir ugdymui skirtos paslaugos privalo būti kokybiškos, lanksčios, prieinamos finansiškai ir geografiškai bei skirtos vaikams nuo kūdikystės iki vėlyvos vaikystės. Lietuvoje padėtis tikrai nėra gera – čia labiau susitelkta į pastangas didinti paslaugų kiekį ikimokyklinukams nuo 3 m. amžiaus, be to, neatsižvelgiama į geografinę tėvų darbuočių padėtį.



Prof. Domantas Jasilionis. VDU nuotr.

Lyčių lygybė skatina gimstamumo didėjimą

Anot mokslininkų, Lietuvoje iki šiol priešinamasi netgi tokioms visuotinai pripažintoms vertybėms, kaip lyčių lygybė ir teisingumas, nors jos yra laikomos vienos svarbiausių šeimos politikos tikslų ir svariai prisideda prie teigiamų gimstamumo pokyčių. „Lyčių lygybė ir teisingumas vietoje ir privačioje erdvėje sukuria galimybes šeimoms turėti norimą vaikų skaičių bei sudaro prielaidas gimstamumo didėjimui. Ir priešingai – pastangos viešajame diskurse ir šeimos politikoje išlaikyti tradicinius lyčių vaidmenis riboja galimybes derinti šeimą, vaikų auginimą ir profesinę veiklą bei neišvengiamai veikia gimstamumą“, – sako VDU profesorius, Demografinių tyrimų centro vyriausiasis mokslo darbuotojas Domantas Jasilionis.

Tarptautinė patirtis rodo, kad netiesioginė parama – mokesčių nuolaidos, subsidijos įvairioms paslaugoms, būstui ir ypač darbinės veiklos bei vaikų auginimo derinimo galimybės – šiuolaikinėmis sąlygomis yra pačios efektyviausios ilgalaikio poveikio priemonės. Kitų šalių ir Lietuvos patirtis rodo, kad tiesioginių išmokų poveikis būna trumpalaikis ir beveik nematomas, vertinant gimimų skaičių ilgesnėje perspektyvoje.

„Demografinės krizės akivaizdoje Lietuva turi branginti ir investuoti į kiekvieną vaiką, nesvarbu, kokioje šeimoje jis gimęs ir augs. Nepilnos šeimos turi būti remiamos kompleksiskai – derinant specializuotas būsto programas ir finansines bei mokesčines lengvatas, subsidijas bei išmokas, ypač didelį dėmesį kreipiant į tokiose šeimose auginamų vaikų gerovę ir ugdymą“, – sako prof. D. Jasilionis, apibendrinamas, kad visas šeimos politikos priemonės būtina suderinti taip, kad jos papildytų viena kitą – to taip pat kol kas nėra.

Sėkmingas Prancūzijos atvejis

Žemą gimstamumą ir gyventojų skaičiaus mažėjimą išgyvenančiai Lietuvai būtina semtis patirties iš kitų šalių, kurios sėkmingai įveikė panašius išbandymus. Viena iš jų – Prancūzija. Pasak VDU Demografinių tyrimų centro mokslininkės dr. Aivos Jasilionienės, ši Europos valstybė laikoma viena iš pavyzdinių šalių, kuriai pavyksta išlaikyti

santykiškai stabilų ir palyginti aukštą gimstamumo lygį.

„Prancūzų šeimos politikos išskirtinumas slypi tame, kad ji neverčia nei tėvo, nei motinos rinktis tarp karjeros, šeimos ir vaikų susilaukimo, o sudaro sąlygas šį pasirinkimą suderinti. Šeimos politikai yra skiriama didelė BVP dalis, ji yra stabili ir ilgalaikė, todėl šeimos pasitiki valstybės parama. Egzistuojanti šeimų įvairovė Prancūzijoje yra gerbiama, o teikiama parama siekiama atliepti visų šeimų poreikius. Šeimoms sudaroma galimybė lanksčiai, pagal savo poreikius, derinti skirtingas paramos priemones. Galiausiai, Prancūzijos šeimos politikoje gana aiškiai išsakomi gimstamumo kėlimo siekiai. Šeimos, susilaukusios antro ar trečio vaiko, šioje šalyje gauna papildomą valstybės paramą“, – pasakoja dr. A. Jasilionienė.

Svarbiausi Prancūzijos šeimos politikos instrumentai: sąlygos tėvams suderinti vaikų priežiūrą ir darbinį užimtumą; vaikų priežiūros, ugdymo ir globos paslaugos visą vaikystę; ilgos vaiko priežiūros atostogos (iki 3 m.), bet ribotos išmokos; įvairios mokesčių lengvatos; parama skurdžioms šeimoms, atsižvelgiant į pajamas; suderinamumas tarp finansinės paramos, vaiko priežiūros atostogų ir priežiūros sąlygų; užtikrintas poreikius atitinkančios paramos priemonių tęstinumas; socialinio būsto ir socialinių paslaugų šeimoms sistema; vienoda parama susituokusioms ir nesutuokusioms šeimoms. ■

Verslas ir aukštasis mokslas: kartu ar atskirai?

Jei daugiau nei prieš 10-metį kolegijos Lietuvoje turėjo tik teorines galimybes gauti finansavimą taikomajai veiklai vykdyti, tai šiandien situacija yra apsivertusi aukštyn kojomis: stiprios šalies kolegijos, ypač inžinerinės krypties, sėkmingai veikia taikomojo mokslo kontekste, vis daugiau atliepia pramonės įmonių užsakomųjų tyrimų poreikius, pritraukia privačias investicijas į laboratorijas.

Kolegijos – vis labiau pripažįstamas partneris

Lietuva inovacinių rodiklių reitinge praėjusiais metais iš 29 vietos pakilo į 21. Viena iš pagrindinių to priežasčių – verslo ir mokslo bendradarbiavimas, kurio vidurkis yra net 3,5 karto didesnis už Europos vidurkį. Bendradarbiavimo mastą augina

ir palankus verslo požiūris į koleginių sektorių, kurį įmonės vis labiau atranda, kaip turintį didelį potencialą, ypač taikomųjų ir užsakomųjų tyrimų srityje. Pasak Kauno technikos kolegijos direktoriaus Nerijaus Varno, ankstesniais metais pramonės įmonės dėl įvairių tyrimų įgyvendinimo pagal Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros (MITA) priemonę „Inovaciniai čekiai“ dažniausiai kreipdavosi į universitetus ar mokslo institutus, o kolegijas rinkdavosi atskirais atvejais. Tačiau pastaraisiais metais stebimas taikomojo pobūdžio tyrimų užsakymų kolegijoms augimas.

„Situacija pasikeitė prieš kelerius metus, kai buvo suformuota nuostata ir suteikta reali prieiga kolegijų dėstytojams ir tyrėjams teikti temas MITA priemonės „Inovaciniai čekiai“ kontekste. Jei temą patvirtina MITA

ekspertai, tai ją gali užsakyti verslas ir gauti dalinį finansavimą arba kitaip vadinamą inovacinį čekį galimybių studijai ar kitai MTEP veiklai atlikti. Šioje situacijoje kolegijos turi nemažą įdirbį, nes glaudžiai bendradarbiauja su verslu, pastaraisiais metais sėkmingai pritraukia privačias investicijas į laboratorijas. Didžiausią dalį, net 86,6 proc., tokių užsakomųjų tyrimų pateikia mažos įmonės, 9,1 proc. – vidutinės ir apie 4, 3 proc. – didelės“, – teigia N. Varnas.

Kolegijos direktoriui pritaria ir MITA Visuotinės dotacijos skyriaus vedėjas Mantas Biekša, kuris pabrėžia aukštojo mokslo institucijos vaidmens svarbą, parodydamas taikomojo mokslo teikiamas galimybes verslui. Ypač atsižvelgiant į tai, kad dauguma besikreipiančių įmonių neturi tokio bendradarbiavimo su mokslu patirties.

„Verslo pasitikėjimą mokslu rodo vien tik 2017 m. išaugęs užsakomųjų tyrimų paraiškų skaičius. Pavyzdžiui, MITA per dvejus metus jų gavo per 800. Žinoma, šioje vietoje kolegijos veikia kartu su universitetais. Kiekviena įmonė renkasi tai, ko reikia jai. Kalbant apie inžinerinę sritį, universitetų moksliniai tyrimai šiandien yra labiau orientuoti į mokslą, fundamentinius dalykus, todėl verslui naudinga dirbti su kolegijomis, ypač jų laboratorijose.

MITA duomenimis, daugiausiai įgyvendinama užsakymų iš naujų gamybos procesų, medžiagų ir technologijų sektoriaus, taip pat agroinovacijų ir maisto technologijų bei įtraukios ir kūrybingos visuomenės sektorių. Iš viso inovacinių čekių paslaugų sąrašė yra 2 510 paslaugų, iš jų – 139 kolegijų teikiamos paslaugos. ■

Siekia proveržio bioenergetikoje

Kauno technologijos universitetas kartu su Lietuvos energetikos institutu, AB „Kauno energija“ ir UAB „Ernestenos grupė“ pasirašė bendradarbiavimo sutartį, kuria sieks glaudesnio bendradarbiavimo, plėtojant mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą energijos gamybos iš biokuro srityje bei efektyvesnių tyrimų rezultatų įdiegimo pramonėje. Suvienijus jėgas, gerės ir būsimų energetikos specialistų rengimo kokybė.

„Ši sutartis – tai būsimos didelio tyrimų

ir mokslo klasterio formavimas, kuris bus energetikos lyderis vystant ateities mokslo, inovacijų tendencijos ir energetikos rinką Lietuvoje“, – sako KTU Mechanikos inžinerijos ir dizaino fakulteto dekanas dr. Andrius Vilkauskas. Pasak jo, vieni didžiausių šių dienų energetikos iššūkių yra išmetamo anglies dioksido mažinimas ir energetikos efektyvumo didinimas, tad šis klasteris, sujungdamas didžiausius energetikos žaidėjus Kauno regione, padės spręsti aktualiausias energetikos klausimus.

Pasak dekaną, studentams ši sutartis reiškia praktikos vietas, baigiamųjų darbų temas ir darbo vietas būsimiems inžinieriams, todėl labai svarbu, kad prie šių specialistų rengimo dirbs dvi didžiausios Lietuvoje tyrimus energetikos sektoriuje vykdančios mokslo institucijos – LEI ir KTU.

UAB „Ernestenos grupė“ yra gerai žinoma Lietuvoje ir užsienyje, išsiskirianti biomasės deginimo technologijomis ir nuolat plečianti savo eksporto geografiją. Pasak Lietuvos energetikos instituto direk-

toriaus Sigitą Rimkevičiaus, bendradarbiavimo sutartis svarbi tiek mokslui, tiek verslo institucijoms. Sutartį pasirašiusios šalys sieks tobulinti energijos gamybos įrenginius ir procesus, mažinti energijos gamybos savikainą ir teršalų emisijas iš kurų deginančių įrenginių, kurti naujas energijos gamybos iš biokuro ir biomasės technologijas, bendradarbiauti studijų programų rengimo ir tobulinimo procesuose bei kitose veiklose. ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

VALSTYBĖS ATKŪRIMO
PROGRAMOS METMENYS

Prof. dr. Jonas Jasaitis

3. Švietimo ir mokslo sistemų pertvarka

Pastaraisiais metais išryškėjo ypač pavojingos švietimo erozijos pasekmės. Bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo įstaigų auklėtiniai, užaugę nepriklausomoje Lietuvoje, nesuvokia naujausių istorinių procesų, negali paaiškinti, kaip buvo atkurta Lietuvos valstybė ir kokios jėgos labiausiai prisidėjo, ją atkuriant ir sugrąžinant į pasaulio laisvų demokratinių valstybių bendriją. Jie nesugeba nuskaidyti pagrindinių valdžios institucijų funkcijų, nesusingaudo, kaip turėtų vykti valdžios ir visuomenės dialogas. Gana primityvus ir aplinkinio pasaulio politinių, ekonominių bei kultūrinių procesų suvokimas. Nesugebėdami atsakyti į elementarius klausimus, jie standartiškai bando teisintis, kad „nesidomi politika“. Tačiau toks nesidomėjimas liudija ne tik apie menką išprusimą, bet ir apie sparčiai plintantį pilietinį abejingumą bei apatiją.

Dar didesnės išprusimo spragos išryškėjo, vertinant šiandieninę Lietuvos vidaus ir tarptautinę situaciją. Tiek besimokantis jaunimas, tiek ir baigusieji mokyklas (įskaitant ir universitetus) negali apibūdinti dabartinės ūkio struktūros, nežino, kuriose gamybos srityse Lietuva yra pasiekusi ryškių laimėjimų, kuriose atsilieka, nesugeba apibūdinti šalies eksporto struktūros, visiškai neišmano Lietuvos mokslo institucijų sistemos ir jos pasiekimų bei perspektyvių plėtros krypčių. Dauguma universitetų studentų tik paskutiniame kurse, rengdami baigiamuosius darbus, sužino apie savojo universiteto organizuojamus mokslo renginius, žymių laimėjimų pasiekusius mokslininkus, susipažįsta su akademiniiais leidiniais.

Ypatinę susirūpinimą kelia labai blogėjanti besimokančio jaunimo kalbos kultūra ir menkas dėmesys jų kūrybinių sugebėjimų ugdymui. Naujausių informacinių technologijų vaidmens pervertinimas lėmė tai, kad studentai vis dažniau pasitenkina abejotino patikimumo internetiniais šaltiniais. Jų referatai, kursiniai ir baigiamieji darbai primena citatų rinkinius, kuriuose veltui ieškotum gilesnės reiškinio analizės ir skirtingų koncepcijų palyginimo. Nemaža jų dalis nesugeba rišliai pasakoti ir sklandžiai bendrauti su auditorija. Jų žodinė ir rašytinė kalba vis labiau užteršiama nereikalingais svetimžodžiais, žargonu, netaisyklinga sakinių struktūra. Vis dažnesni jaunimo patologinės priklausomybės nuo kompiuterio ir interneto atvejai. Tačiau labiausiai baugina tai, kad, net suvokdami savo menką lingvistinį išprusimą ir nepakankamus analitinius gebėjimus, jie nelaiko to rimta kliūtimi savo dabarčiai ir ateičiai.

Vis tik didžiausią nerimą kelia blogėjantis didelės jaunimo dalies elgesys: primityvizmo ir chamizmo, patyčių ir smurto plitimas bei ryški asmeninės atsakomybės stoka. Nepriimtinas jaunimo šiuolaikinės elgsenos modelius formuoja agresyvumą skatinantys kompiuteriniai žaidimai, menkaverčiai, tačiau praktiškai visus ekranus užkariavę „veiksmo“ filmai ir „serialai“, kai kurios neva pramoginės televizijos laidos, kurių metu iš ekrano sklinda ne tik šlykštūs keiksmažodžiai, bet ir žiaurumo, nepagarbos žmogui propaganda, meilės ir šeimos niekinimas.

Kokią jaunąją kartą išauginsime, tokia netrukus taps (jau tampa) ir mūsų visuomenė. Diletantizmas, kasdieninis agresyvumas ir vis įžulesnis savanaudiškumas, chuliganiškas vairavimas ir smurtas šeimoje, primityvus laisvalaikis – tiesioginės tokio auklėjimo pasekmės. Visa tai lėmė pastaraisiais dešimtmečiais paskirtų švietimo administratorių, kurių daugelis niekada nedirbo mokykloje, platintas nepagarbus požiūris į pedagogo (mokytojo, kolegijos ar universiteto dėstytojo) profesiją, atsainus neva dar „vaikiškų nusižengimų“ vertinimas, užklasinio ugdymo sistemos sužlugdymas ir jos likučių komercializavimas. Dauguma užklasinio užsiėmimų dabar turi apmokėti tėvai.

Dėl „krepšelinio“ švietimo ir net aukštojo mokslo fi-

nansavimo metodo, ugdymo įstaigos tapo panašios į UAB, bet kuria kaina siekiančias pelno, supriešinti pedagogai, į nelygiavertę padėtį įstumtos regioninės mokymo institucijos. Visiškai sunaikinta kaimiškųjų mokyklų sistema. Mokyklos uždarinėjamos net perspektyviuose, augančiuose priemiesčiuose. Vien per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje uždaryta daugiau kaip tūkstantis bendrojo lavinimo mokyklų. Slapčia nuo akademinės visuomenės suformuotos „darbo grupės“ pasikėsino uždaryti daugiau kaip pusę Lietuvos aukštųjų universitetinių mokyklų. Dabartiniams švietimo administratoriams universitetų autonomijos principas – visiškai nesuvokiamas. Jų užmačias tik šiek tiek pristabdė Konstitucinio Teismo nutarimas.

Vadinamasis „projektinis“ finansavimas labiausiai smogė ilgalaikėms fundamentinių (teorinių) tyrimų programoms. Mechaniškas turtingiausių pasaulio valstybių mokslo finansavimo modelių perkėlimas į Lietuvą sąlygojo nemažą būrio perspektyvių tyrėjų emigraciją. Ypač sunkioje padėtyje atsidūrė humanitarinių mokslų (lingvistikos, kultūrologijos, etnologijos ir pan.) atstovai, kurie šiandieninių švietimo administratorių supratimu yra „nešiuolaikiški“, neteikiantys greitą pelną užtikrinančių komercinių rekomendacijų verslui. Mokslo plėtotę apsunkena ir tai, kad apie šių institucijų veiklą visuomenė negauna beveik jokios informacijos. Didžioji komercinė žiniasklaida sutartinai ignoruoja mokslinę tematiką. Jos atstovai, net primygtinai kviečiami, neatvyksta į mokslo forumus. Apie mokslo ir mokymo įstaigas žiniasklaida prabyla tik tada, kai sužino apie tikrus ar tariamus „skandalus“, su mokslo plėtote neturinčius nieko bendra.

Pertvarkydami švietimo sistemą, turėtume įsipareigoti:

1) atlikti visų bendrojo lavinimo programų ir mokymo priemonių auditą ir suburti specialistus ugdymo turiniui atnaujinti. Tiek apie audito rezultatus, tiek apie planuojamas ugdymo turinio permainas nedelsiant informuoti visuomenę;

2) suburti specialistus, kurie galėtų parengti visuotinę ugdytojų kvalifikacijos tobulinimo programą, atskleidžiančią naują švietimo sistemos vaidmenį demokratiniame postindustrialiniame (žinių ir kūrybos) visuomenėje. Šios programos turinys turi būti pritaikytas skirtingoms pedagogų ir švietimo administratorių grupėms;

3) atkurti savarankiškų praktinių ir tiriamųjų (kūrybinių) ugdymo metodų vaidmenį augančios kartos ugdymo sistemoje;

4) prisidėti atkuriant visuomenės pagarbą pedagogui – ugdytojui asmenybei ir mokyklai, kaip visuotinės kultūros institucijai. Prisidėti atkuriant mokyklos ir šeimos pastovių ryšių sistemą. Ugdymo turinyje numatyti galimybę daug efektyviau formuoti besimokančio jaunimo mandagaus elgesio modelius, supažindinti su jausmų kultūros būtinybe ir nuolat formuoti šios kultūros įgūdžius;

5) pertvarkyti pedagogams skirtos profesinės informacijos sistemą. Prisidėti, kad būtų sukurti populiarūs, plačiai visuomenei skirti leidiniai, iš kurių mokinių tėvai ir kiti suinteresuoti skaitytojai nuolat gautų kvalifikuotą informaciją apie vaiko (paauglio, jaunuolio) asmenybės formavimą, rastų atsakymus į juos dominančius ugdymo klausimus. Tokie leidiniai galėtų tapti efektyvia priemone, skatinančia daug sistemingesnį tėvų ir jų vaikų bendravimą. Atkurti pedagogams – dėstytojams, mokytojams, socialiniams pedagogams ir kitiems – skirtą periodinę spaudą;

6) pertvarkyti tiek bendrojo, tiek ir profesinio rengimo įstaigų (įskaitant universitetus ir kolegijas) finansavimo sistemą, nedelsiant atsakant „krepšelinio“ švietimo įstaigų komercinimo ir pereinant prie valstybės užsakymų švietimo sistemai, atsižvelgiant į dinamišką valstybės raidą ir tarptautinės situacijos pokyčius;

7) prisidėti, kad visos Lietuvoje veikiančios švietimo institucijos, įskaitant privačias, religines, tautinių mažumų ir įkurtas visuomeninių organizacijų, laikytųsi

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Seimui pristatyta Vyriausybės metinė veiklos ataskaita. Balandžio 10 d. Ministras Pirmininkas pristatė Vyriausybės metinę veiklos ataskaitą, kurioje pažymima, kad 2017 m. Lietuvos ekonomikai buvo ypač sėkmingi, o Vyriausybės planuojami 2018 m. darbai ir struktūrinės reformos (mokesčių, inovacijų, švietimo, sveikatos, pensijų sistemos ir naujos šešėlinės ekonomikos mažinimo srityse) padės itin pagerinti kiekvieno žmogaus gyvenimo kokybę Lietuvoje.

Vyriausybės vadovo tvirtinimu, pernai itin daug dėmesio skirta kovai su skurdu ir turtine nelygybe, šioms problemoms spręsti panaudota daugiau nei 600 mln. eurų. „Pirmą kartą priimtas politinis sprendimas mokėti universalią išmoką vaikui, vadinamuosius vaiko pinigus. Per 2017 m., palyginti su 2016 m., išmokų vaikui gavėjų skaičius išaugo apie 81 proc., o išlaidos šiai išmokai mokėti – apie 63 proc. Prognozuojama, kad šiais metais vaiko pinigų gaus apie 400 tūkst. vaikų, o išmokėta suma bus dvigubai didesnė, nei iki tol tėvai gaudavo per papildomą neapmokestinamąjį pajamų dydį“, – sakė premjeras. Pasak jo, planuojama nuosekliai didinti vaiko pinigų kiekvienais metais, o nuo kitų metų net ir didesnes pajamas gaunantys bei vaikus auginantys gyventojai pajus pajamų padidėjimą.

Tarp reikšmingų darbų S. Skvernelis akcentavo socialinio draudimo pensijų didinimą, šalpos pensijų bazės dydžio, valstybės remiamų pajamų didinimą, kuris aktualus pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms. Taip pat, anot jo, praėjusiais metais didinta mėnesinė minimali alga, neapmokestinamasis pajamų dydis. „2017 m. mažėjo nedarbas ir sparčiai augo atlyginimai. Nedarbo lygis 2017 m. nukrito iki 7 proc. ir buvo dviem procentiniais punktais mažesnis už euro zonos vidurkį. Trūkstant tinkamos kvalifikacijos darbuotojų, jaučiama stipri jų paklausa skatino darbdavius konkuruoti dėl darbuotojų“, – pristatydamas metinę veiklos ataskaitą kalbėjo Ministras Pirmininkas.

Antru akcentu Vyriausybės metinės veiklos ataskaitoje premjeras įvardijo verslo aplinkos gerėjimą. Anot S. Skvernelio, čia taip pat pasiekti istoriniai rezultatai, kurių anksčiau pasiekti nepavykdavo: „Pagal tarptautinį verslo aplinkos indeksą „Doing Business“, Lietuva pasiekė aukščiausią kada nors turėtą poziciją – 16 vietą tarp 190 šalių ir yra palankiausių pagal verslo sąlygas pasaulio valstybių 20-uke. Tarp ES valstybių narių Lietuva užima 6 vietą ir aplenkia tokias šalis kaip Airija (17 vieta), Latvija (19 vieta), Vokietija (20 vieta).“

S. Skvernelis išskyrė švietimo struktūrinę reformą: „2017 m. padėti pamatai etatiniam mokytojų darbo apmokėjimui, kuris įsigalios nuo šių metų rudens. Tai leis kelti mokytojų atlyginimus. Iš esmės keičiama ir pedagogų rengimo tvarka, peržiūrimos programos.“

Kaip teigė premjeras, dar viena svarbi sritis, kurioje vyko daug pokyčių, buvo sveikatos apsaugos sistema. „2017 m. priimtas Alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriuo sugriežtinti alkoholio pardavimo ir reklamos reikalavimai. Noriu pabrėžti vieną dalyką – mes padarėme tai, ką kitos partijos ne vieną rinkimą metu žadėjo, tačiau vėliau taip ir neatrasdavo tam stiprybės. Besaikis alkoholio vartojimas buvo ir vis dar yra didžiulė Lietuvos problema, kuri emė mažėti. Šiandien mes matome mažėjantį alkoholio pardavimą, tačiau dėl padidintų akcizų valstybės pajamos nemažėjo“, – teigė Vyriausybės vadovas.

Kaip vieną pagrindinių praėjusių metų darbų S. Skvernelis įvardijo ir Lietuvos gynybinių pajėgumų stiprinimą, valstybės įmonių pertvarką. Užsienio politikoje premjeras pasidžiaugė po ilgo laiko gerėjančiais Lietuvos santykiais su tokiomis strateginėmis partnerėmis, kaip Lenkija.

Gerina sąlygas elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių gaminantiems vartotojams. Seimas priėmė Atsinaujinančių išteklių energetikos ir Elektros energetikos įstatymų pataisas (projektas Nr. XIIIIP-1777(3), kuriomis gerinama sąlyga elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių gaminantiems vartotojams. Įstatymų pakeitimais nuspręsta patobulinti kainodaros modelį elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių gaminantiems vartotojams ir įtvirtinti bazinius elektros energiją gaminančių vartotojų naudojimosi elektros tinklais paslaugų kainodaros principus, taip užtikrinant elektros energiją gaminančių vartotojų teisėtą lūkesčių apsaugą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Šie pakeitimai leis elektros energiją gaminantiems vartotojams pasirinkti patogiausią, jų elektros energijos gamybos ir vartojimo poreikius atitinkantį mokėjimo būdą, mokant už kiekvieną iš tinklo susigrąžintą elektros energijos kilovatvalandę, mokant pastovų mėnesinį mokestį už elektrinės galią (kilovatus) arba hibridinį kainodaros modelį, kai būtų mokamas mažesnis pastovus mėnesinis mokestis už elektrinės galią ir mažesnis tarifas už kiekvieną iš tinklų susigrąžintą kilovatvalandę elektros energijos. Elektros energiją gaminantys vartotojai taip pat turės galimybę atsiskaityti elektros energijos kiekiu pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytą procentą nuo kaupimo laikotarpiu gaminančio vartotojo į elektros tinklus patiektos elektros energijos kiekio. Gaminantis vartotojas atsiskaitymo už naudojimosi elektros tinklais paslaugas būdą galės keisti ne dažniau kaip vieną kartą per kalendorinius metus.

Įstatymų pakeitimai pagerins sąlygas ir ūkininkams, norintiems tapti elektros energiją gaminančiais vartotojais. Pagal pri-

imtas pataisas, jie, kaip ir juridiniai asmenys, galėtų įsirengti iki 100 kilovatų (kW) galios atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias elektrines. Iki šiol elektros energiją gaminančių vartotojų, tai yra fizinių asmenų, kuriems priskiriami ir ūkininkai, elektrinės įrengtoji galia negali būti didesnė kaip 10 kW galios, o juridinių asmenų – iki 100 kW. Priimtose naujos nuostatos įsigalios 2018 m. gegužės 1 d.

Svarstoma akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus skyrimo tvarka. Teikiamu projektu siūloma numatyti, kad, jei kontrolieriaus įgaliojimai nutrūksta, Seimas Švietimo ir mokslo komiteto teikimu galėtų pavesti laikinai eiti kontrolieriaus pareigas asmeniui, atitinkančiam kontrolieriui keliamus reikalavimus.

Šiuo metu Mokslo ir studijų įstatymas nenumato laikinai pareigas einančio asmens skyrimo galimybes. Naujojo įstaigos vadovo atranką Lietuvos mokslo taryba pradėjo kovo 18 d., kai kovo 15 d. Seimas pareiškė nepasitikėjimą tuometiniu akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriumi Vigili-

jumi Sadausku. Atlikus visas procedūras, anksčiausia galima naujo kontrolieriaus paskyrimo data būtų 2018 m. birželio mėn. Iki to laiko kontrolieriaus įstaigos veikla būtų apskunkinta.

Seimas 2019-uosius paskelbė Pasaulio lietuvių metais. Seimas, atsižvelgdamas į tai, kad kitais metais sukanka 70 metų, kai buvo paskelbta Lietuvių Charta, kuria įsteigta Pasaulio lietuvių bendruomenė, 2019-uosius paskelbė Pasaulio lietuvių metais. Seimo nutarime pabrėžiama, kad Pasaulio lietuvių bendruomenės veikla lietuvių istorijos, kalbos, kultūros, mokslo, paveldo, tradicijų, tautinės tapatybės išsaugojimo srityse prisidėjo prie šiuolaikinės modernios Lietuvos valstybės kūrimo. Taip pat išskiriamas šios bendruomenės indėlis atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę ir integruojantis į Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizaciją, Jungtines Tautas, Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizaciją (UNESCO), Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją (NATO), Europos Sąjungą.

Kaip anksčiau yra teigęs pasiūlymo iniciatorius Seimo narys dr. Stasys Tumėnas, siekiant šio tikslo, iškelti penki uždaviniai: sudaryti sąlygas Lietuvos gyventojams palaikyti kokybiškai naujus ryšius su užsienio lietuviomis, jų bendruomenėmis; ugdyti istorinę sąmonę ir plėsti istorinį žinojimą; skatinti tautinės tapatybės apmąstymą, sklaidą ir įprasminimą; palaikyti lituanistinę švietimą, lietuviškos kultūros tąsą, kultūros paveldo perėmimą ir šiuolaikinį jo interpretavimą; telkti Lietuvos diasporą veiklai, kuri reikšminga Lietuvos valstybingumui, nepriklausomos ir demokratinės valstybės tęstinumui. Lietuvos diasporą sudaro apie 1,3 mln. lietuvių ir lietuvių kilmės žmonių.

Mirė Nepriklausomybės Akto signataras Juozas Karvelis. Seimo Pirmininkas prof. dr. Viktoras Pranckietis savo ir Seimo vardu reiškia užuojautą Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro Juozo Karvelio artimiesiems dėl skaudžios netekties. Kapitonas Juozas Karvelis reikšmingai prisidėjo prie nepriklausomos valstybės kūrimo, jis visada liks mūsų atmintyje. ■

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

PRIIMTŲ ĮSTATYMŲ STEBĖSENA

Pristatant Vyriausybės praėjusių metų veiklos ataskaitą, buvo minima struktūrinė švietimo pertvarka ir šiandien norėčiau pristatyti numatomus pokyčius profesinio mokymo sektoriuje. Praėjusių sesijų buvo priimta iš esmės nauja Profesinio mokymo įstatymo redakcija. Pagrindiniai siekliai tobulinti profesinio mokymo sistemą yra sietini su švietimo pasiūlos ir darbo rinkos paklausos neatitiktimi, už kurį švietimo sistema kritikuojama jau daugybę metų. Todėl, keičiant Profesinio mokymo įstatymą, buvo įvardinti trys pagrindiniai siekliai: iš esmės keisti profesinio rengimo ir mokymo sistemą atliepiančią valstybės ekonominės raidos pokyčius; keisti profesinių mokyklų valdymą ir finansavimą, siekiant pritraukti daugiau socialinių partnerių, ir skatinti prisitraukti papildomą finansavimą; taip pat keisti kokybės užtikrinimo sistemą, siekiant didinti profesinio mokymo prestižą.

Igyvendinant Profesinio mokymo įstatymo pokyčius, numatyta keisti daugiau nei 20 poįstatyminių teisės aktų. Pagrindiniai pokyčiai sietini pirmiausia su profesinio mokymo kokybės stiprinimu, profesinio mokymo sektoriaus bendrai skaidrinimu ir profesinio mokymo organizavimo formų pertvarka. Tie pokyčiai, kurie vykdomi dabar, sietini su naujų teisės aktų paketu.

Pirmiausia priimti sprendimai dėl profesinio mokymo organizavimo pertvarkos. Pernai pirmą kartą buvo vykdomas centralizuotas priėmimas į profesinio mokymo programas ir pirminio mokymo programas, tad šiemet numatyta, plečiant ir pertvarkant sistemą, numatyti priėmimą į profesines mokymo ir tęstines programas per centralizuotą sistemą.

Taip pat yra pokyčių numatant planavimą priimančią profesines mokyklas, tai numato ir nauja įstatymo redakcija, kad, rengiant priėmimo į profesines mokyklas planą, turėtų būti atsižvelgiama į konkre-

taus regiono, savivaldos, taip pat vietinio verslo poreikius. Dar prieš porą metų buvo stebimos tikrai didelės neatitiktys. Taip pat rengiami teisės aktai, kurie realizuotų įstatymo nuostatą užtikrinti priėmimą į valstybės finansuojamas ir valstybės nefinansuojamas mokymo vietas.

Parengtas priėmimo į valstybinę ir savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklą, profesinio mokymo įstaigą bendrųjų kriterijų sąrašas. Siejant su šiais pokyčiais, taip pat jau patvirtintas bendrojo priėmimo į formaliojo profesinio mokymo programą terminas ir parengtas valstybės finansuojamų ir nefinansuojamų profesinio mokymo vietų skaičiaus nustatymo tvarkos aprašo projektas.

Lietuvos aukštųjų mokyklų bendrojo priėmimo organizacija „Lama bpo“ sukūrė įrankį, kuris bus naudojamas priėmimui planuoti. Įrankis rodo kvalifikuotų darbuotojų poreikį pagal kvalifikacijas bei regionus ir leidžia lanksčiai bei skaidriai skirstyti finansuojamas profesinio mokymo vietas profesinio mokymo įstaigoms, apsaugant nuo nepageidaujamų programų dubliavimo.

Kitas dalykas, sietinas su Profesinio mo-

kybės mokymo nuostatų įgyvendinimu, yra profesinio mokymo tinklo pertvarka. Pertvarkant profesinio mokymo įstaigų tinklą, siekiama sukurti prielaidas kokybiškam profesiniam mokymui, efektyviam finansų naudojimui, optimaliam investavimui į profesinio mokymo infrastruktūrą ir žmogiškuosius išteklius. Ši pertvarka taip pat leis suderinti profesinio mokymo įstaigų įgyvendinamų programų pasiūlą su regione veikiančių įmonių poreikiais ir atsakyti perteklinio turto.

Profesinio mokymo tinklo pertvarkoje numatomos trys pagrindinės kryptys. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje orientuotis į didesnę mokyklų specializaciją, kad būtų galima mokyklose realizuoti 2–3 programas, kur yra sukauptas didžiausias potencialas ir infrastruktūra. Vidutinio dydžio miestuose mokyklos vystomos kaip daugiaprogramės, kur mokykla galėtų vykdyti 5–8 programas pagal to regiono, to vietinio verslo poreikių atitiktį. Mažesniuose miesteliuose ir kaimiškuose regionuose viena iš krypčių yra jungtinių mokyklų, teikiančių kokybiškas bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, kūrimas arba nedidelių profesinio

mokymo įstaigų pertvarkymas į didesnius skyrius ar filialus.

Igyvendinant Profesinio mokymo įstatymo nuostatas, 2018 m. visas profesines mokyklas turime performuoti į viešąsias įstaigas. Šiandien Lietuvoje yra per 70 profesinio mokymo mokyklų. Taip pat pokytis sietinas ir su didesniu vietos savivaldos bei vietos verslo įsitraukimu į profesinių mokyklų valdymą. Numatyta, kad kiekvienoje profesinėje mokykloje veiks kolegialus valdymo organas, t. y. taryba, kuri susideda iš devynių deleguotų narių, keturi jų yra socialinių partnerių atstovai.

Siekiant užtikrinti specialistų poreikį darbo rinkoje, peržiūrėti visi profesinio mokymo standartai. Per daugelį metų investavus labai daug lėšų, sukurtas tik vienas profesinis standartas. Šiuo metu atnaujinama 14 profesinių standartų, devyni iš jų buvo rengti 2015 m., ir atkuriami sektoriai komitetai. Iki 2019 m. pabaigos turėtų būti parengti dar 24 profesiniai standartai, kurie aprašys visas ūkio sektorių kvalifikacijas. Parengta pagal švietimo ir mokslo ministrės J. Petrauskienės pranešimą Seimui (2018 m. balandžio 10 d.) ■

„Taupoma“ lietuvių kultūros pamato sąskaita?

Seimo nariai Audronius Ažubalis ir Laurynas Kasčiūnas kreipėsi į Ministrą Pirmininką Saulių Skvernelį, Seimo Kultūros komiteto pirmininką Ramūną Karbauskį ir Švietimo ir mokslo komiteto pirmininką Eugenijų Jovaišą, prašydami principingai įvertinti Švietimo ir mokslo ministerijos siūlymą į vieną Lietuvos humanitarinių tyrimų centrą sujungti Lietuvos istorijos, Lietuvių kalbos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutus ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezisten-

cijos tyrimo centrą (LGGRTC).

„Dėl siūlomo trijų lituanistinių institutų ir LGGRTC sujungimo pagrįstumo kyla rimtų abejonių ir klausimų, kaip tai padėtų spręsti „esminius valstybei tautos tapatybės ir identiteto plėtojimo uždavinius“, prisidėtų prie lietuviško ir europietiško pilietiškumo stiprinimo, ar padėtų įveikti hibridinių grėsmių šalies nacionaliniam saugumui iššūkius“, – teigė A. Ažubalis. Pasak L. Kasčiūno, tokie siūlymai kyla iš Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) vadovaujamų mi-

nisterijų, nors tiek pačios LVŽS rinkiminėje programoje, tiek Vyriausybės programoje yra akcentuojama, kad „Lietuvos kultūros politikos pagrindinis tikslas – išsaugoti nacionalinę kultūros paveldą, jį prasmingai ir įtaigiai aktualizuoti, pirmiausia išsaugant lietuvių kalbą – mūsų kultūros pamatą“. Siūloma institutų „optimizacija“ verčia rimtai nerimauti, ar nebus taupoma lietuvių kultūros pamato sąskaita.

Ultragarsu tyrimai Lietuvoje – ties mokslinės fantastikos riba balansuojantys sprendimai

„Turint tokią profesiją, darbą susirasti ypač lengva“, – sako KTU Ultragarsu mokslų instituto direktorius prof. Liudas Mažeika. Šioje srityje užsiauginti ir paruošti talentingus tyrėjus reikia apie 5–8 metų sunkaus darbo, bet tai atsiperka – darbas ir įdomus, ir prasmingas. „Specializuojamės į nestandartinių sprendimų kūrimą, esame paskutinės vilties išpildytojai“, – sako instituto mokslininkai, tiesa, pasigendantys strateginio valstybės požiūrio į mokslo problematiką.

Sėkmingas bendradarbiavimas su verslu

Žymus inovacijų ekspertas Stephenas J. Ciesinskis iš Stanfordo Tyrimų instituto JAV vykusios tarptautinės konferencijos „Local Hubs in Global Networks“ metu KTU Ultragarsu institutą pateikė kaip labai efektyvų pavyzdį, plėtojant mokslo ir verslo bendradarbiavimą tarptautiniu lygiu. „Nors ir turime modernią įrangą, ne ji nulemia mūsų sėkmę bendruose projektuose su verslu. Mūsų kompetencijos yra pagrindinis akstinas, lemiantis rezultatus. Atliekame labai plataus spektro ultragarsinius matavimų tyrimus, o šis paslaugų kompleksas yra unikalus ne tik Lietuvoje, bet ir Europoje“, – pabrėžia L. Mažeika.

Beveik mokslinė fantastika

„Mes pradėdami projektus nežinioje, dažnai tenka aiškintis problematiką ir gerokai užtrukti analizuojant užduotis, tačiau esame sukaupę daug kompetencijos, kuri mums padeda įveikti sudėtingas situacijas“, – pastebi vyresnioji mokslo darbuotoja doc.



Vyresnioji mokslo darbuotoja doc. dr. Elena Jasiūnienė. KTU nuotr.

dr. Elena Jasiūnienė. Tyrėja juokauja, kad kartais projektai būna panašūs į mokslinę fantastiką, nes, pradėdant juos įgyvendinti, sunku įsivaizduoti idėjos pritaikymą tikrovėje: „Tačiau idėjų daug darbo, problemas išsprendžiame ir įgyvendiname fantastiniais atrodžiusiais projektais.“

Komandos teigimu, tarptautinis pripažinimas jiems labai svarbus, nes priimti sprendimai itin aktualūs, o dauguma projektų sprendžia partnerių iš pramonės iškeltus uždavinius. Ultragarsiniai matavimai sąlyginai lengvai automatizuojami, o pasitelkus informacines technologijas galima apdoroti didelius kiekius duomenų ir gauti reikšmingų rezultatų. Ši tarpdisciplininė šaka apima chemiją, fiziką, elektroniką, informacines technologijas, matavimų inžineriją, matematiką. „Mes kuriame ir aparatinę, ir programinę įrangą, t. y. produktus nuo idėjos iki prototipo. Galutinis produktas – įranga su programine dalimi“, – sako prof. L. Mažeika.

Pagrindinė instituto darbo kryptis – nestandartiniai matavimo sprendimai, nau-

dojant ultragarsą. Yra du būdai pamatyti ten, kur neskaidru, pavyzdžiui, geležyje ar akmenyje – rentgeno spinduliai arba ultragarsas. Buvo sukurta programinė įranga, kuri vertina signalus, pridėjus ultragarsinį jutiklį prie tiriamos medžiagos. Dauguma mokslinių pavadinimų paprastam žmogui skamba gana painiai, tačiau pagrindinis ultragarsu panaudojimas – civilinės saugos sritis ir prevencija. Instituto mokslininkai vardija keletą nutikusių nelaimių dėl laiku nepadarytos neardomosios kontrolės: avarija „Mažeikių naftoje“, Kleboniško tilto pasmukimas dėl trūkusių laikinųjų konstrukcijų. Pasak tyrėjų, stebėseną ultragarsu turi būti atliekama reguliariai visuose tiltuose, bokštuose, geležinkelio, aviacijoje ir kt.

Mokslininko darbas – patrauklus

Mokslininkai vieningai tvirtina, kad didžiausias instituto turtas – kompetentinga komanda ir bendras darbas. Pasak jų, priežastys, dėl kurių verta rinktis šios krypties mokslininko kelią, yra akivaizdžios – tai taikomasis konkretus mokslas, kai, radus sprendimą, atsiveria plačios perspektyvos. Be to, tai įdomus būdas kelti kvalifikaciją, plėsti akiratį, galimybė valdyti įvairią įrangą.

Trūksta valstybės paramos

Instituto komanda pabrėžia, kad, nors pripažinimas yra malonus, iš valstybės neretūs kokybiškesnio strateginio požiūrio į mokslo problematiką: „Norime vizijos, kurios pamatinė vertybė yra paslaugos ar produktai su aukšta pridėtine verte. Tuomet



KTU Ultragarsu mokslų instituto direktorius prof. Liudas Mažeika

automatiškai atsirastų ir proveržis, bendradarbiavimas su vietos verslu, nes dabar 90 proc. paslaugų yra eksportuojama.“

L. Mažeika vardina priežastis, nulėmusias tokį procentinį pasidalinimą: ne visos įmonės pajėgios investuoti į naujų dalykų kūrimą. Tyrimai ir prototipų sukūrimas yra brangūs, ne visos pramonės šakos orientuotos į ultragarsą. Dauguma lietuviškų įmonių neatlieka mokslo tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklos.

„Lietuvos energijos“ inovacijų koordinatorių Paulius Kozlovas pritaria, kad Lietuvos verslas vis dar per retai problemoms spręsti pasitelkia mokslą: „Džiugu, kad KTU turime institutą, eksportuojantį didžiąją dalį savo paslaugų. Tai rodo instituto patirtį, brandą ir pripažinimą. Norisi, kad verslas ir Lietuvoje atsigręžtų į mokslą. Šiuo metu sąlygos bendradarbiauti su KTU yra ypač palankios, universitetas turi visus reikalingus įrankius mokslo ir verslo bendradarbiavimui skatinti.“

Lygybės ir nediskriminavimo neįgaliesiems gali tekti laukti dar šimtmetį



Jono Petronio nuotr.

Prof. Jonas Ruškus

Lygybės ir nediskriminavimo neįgaliesiems gali tekti laukti šimtą metų, jei valstybių vyriausybės ir toliau nesiims konkrečių žingsnių žmogaus teisėms užtikrinti savo šalyse.

Jau praėjo daugiau nei 100 metų nuo dar XIX a. prasidėjusios moterų kovos už lygias teises ir prieš diskriminaciją. Ši kova buvo perkelta ir į tarptautinį žmogaus teisių lygį, 1979 m. Jungtinėms Tautoms patvirtinus Konvenciją dėl visų formų moterų diskriminacijos panaikinimo. Lietuva ją ratifikavo

1994 m. ir įsipareigojo taikyti jos principus savo įstatymuose, politikoje ir praktikoje. Tačiau lyčių lygybės problema išlieka net ir praėjus tiek laiko nuo judėjimo už teises pradžios, ypač tokiose srityse, kaip politinė moterų veikla, jų dalyvavimas priimančiais sprendimais, įskaitant savo gyvenimo kontrolę ir apsaugą nuo smurto.

Negalią turinčių žmonių kova už lygybę ir prieš diskriminaciją prasidėjo daug vėliau nei moterų ir vyškta, ko gero, dar sunkiau. Gal todėl, kad dar tik pradžia, o ga dėl to, kad nelygybė ir neįgalųjų diskriminacija buvo giliai įaugusi norma. XX a. septintajame dešimtmetyje prasidėję antipsichiatrijos ir gyvenimo sąlygų normalizavimo judėjimai pažadino vyriausybių ir visuomenių, ypač negalią turinčių žmonių, suvokimą apie jų patiriamą diskriminaciją ir nelygybę.

Įvairios neįgalųjų globos formos, įskaitant labdarinę ir globėjišką požiūrį bei jų apgyvendinimą globos institucijose, sukūrė institucinius neįgalųjų rezervatus. Išimtinai medicininis negalių vertinimas ir įvairiausių neįgalųjų patiriamų kliūčių ignoravimas visuomenėje suformavo požiūrį, kad reikia „gerinti“ neįgaliuosius, o ne šalinti kliūtis ir sudaryti sąlygas jiems gyventi visuomenėje kartu su visais.

2006 m., reaguodamos į negalią turinčių žmonių diskriminaciją visame pasaulyje, Jungtinės Tautos paskelbė Neįgalųjų teisių konvenciją. Joje labai aiškiai pasakyta, kad

negalią turintys žmonės, nesvarbu, kokia jų negalia, lytis ar amžius, turi teisę gyventi oriai bet kurioje šalyje ir ne atskirtyje, o kartu su visais. Konvencijoje konkrečiai surašyta, kaip įgyvendinti politines, pilietines, socialines, ekonomines ir kultūrinės teises, taip pat ir specifines neįgalųjų teises. Šiandien šią Konvenciją yra ratifikavusios 176 pasaulio valstybės, Lietuva tai padarė 2010 m. Beje, Konvencija yra tarptautinės teisės dokumentas, todėl valstybės, ją ratifikuodamos, įsipareigoja perkelti čia įrašytas nuostatas į nacionalinę teisę, politiką ir praktiką.

Tačiau Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių komitete, įvertinę jau 70 šalių pažangą įgyvendinant Konvenciją, matome, kad visos be išimties pilietinės, politinės, socialinės, ekonominės ir kultūrinės teisės yra labai sunkiai įgyvendinamos įsipareigojimas. Negalią turintys žmonės tebe gyvena uždaryti globos institucijose, tebesimoko atskirose, tik jiems skirtose, mokyklose, tebedirba specializuotose uždaroje darbo vietoje, jei iš viso dirba. Jie laikomi ekonomine našta ir neturintys gebėjimų, vertinami jų „defektais“ arba negebėjimais, o ne poreikiais ir patiriamos kliūtys visuomenėje, atitinkamai jiems priskiriamas ir nedarbingumas, jie skursta, ribojamas jų pilietinis ir politinis dalyvavimas. Neįgalios moterys ir mergaitės patiria keleropą diskriminaciją dėl prievartos, susikertant lyties, amžiaus ir negalios veiksmams, ypač kai gyvena skurdo sąlygomis, uždarytos globos

institucijose arba yra mažumų tautybės. Be to, jos nematomos šalių politiniame gyvenime, net lyčių lygybės ar kovos prieš prievartą strategijose.

Šalys nesugeba užtikrinti ir įtraukios darbo rinkos, t. y. sudaryti tinkamų sąlygų negalią turintiems žmonėms dirbti kartu su visais. Neturi efektyvių strategijų, kuriomis būtų sukuriama infrastruktūra ir paslaugų prieinamumas ar sudaromos tinkamos sąlygos gyventi, dirbti, mokytis kartu su visais. Prieinamumas reiškia visuotinį principą, kai infrastruktūra ir visos paslaugos yra prieinamos visiems neįgaliesiems, kad ir kokią negalią jie turėtų – judėjimo, regos, klausos, intelekto ar psichosocialinę.

Tinkamas sąlygų sudarymas reiškia jų pritaikymą pagal individualius poreikius. Tačiau šalių vyriausybės mažai remia tinkamą sąlygų sudarymą, pavyzdžiui, darbo rinkoje. Iš tiesų, nereikia jokių socialinių ar kitokių specialiųjų įmonių. Tereikia kurti įtraukios darbo rinkos priemones, sudarant sąlygas neįgaliesiems dirbti kartu su visais. Valstybės privalo padėti įrengti darbo vietą, remti negalią turintį asmenį įdarbinusį darbdavį, taip pat įvesti privalomą įdarbinimo kvotų sistemą viešajame ir privačiame sektoriuose, kad būtų paspartinta negalią turinčių asmenų įtrauktis darbo rinkoje. Lietuvoje kol kas tebeinvestuojama į socialines įmones, nors

Lygybės ir nediskriminavimo neįgaliesiems gali tekti laukti dar šimtmetį

■ Atkelta iš 5 p.

jos aprėpia tik nedidelę dalį Lietuvos suaugusių neįgalųjų, todėl negali turinčių žmonių įdarbinimo rodikliai yra vieni žemiausių Europos Sąjungoje.

Analogiškos ir švietimo tendencijos. Specialiosios mokyklos, kaip ir specialiosios įmonės, yra diskriminacijos forma, kadangi palaiko ir gilina negalią turinčių vaikų ir suaugusiųjų socialinę atskirtį. Šalys niekaip nesugeba užtikrinti įtraukaus ugdymo, kad visi negalią turintys vaikai galėtų mokytis drauge, be diskriminacijos. Valstybės, jei nori būti civilizuotos ir demokratinės, privalo kurti įtraukųjį ugdymą. Lietuvoje tai nebūtų sunku padaryti, nes tik maždaug 1 proc. visų šalies vaikų mokosi specialiosiose mokyklose. Tam reikia politinės ir mokyklų bendruomenių valios.

Viena iš didžiausių kliūčių įgyvendinti negalią turinčių asmenų teises yra vis dar stipriai įstatymuose, strategijose ir visuomenės bei įvairių sričių specialistų sąmonėje įaugę globos ir medicininiai negalios supratimai. Iki šiol manoma, kad neįgalųjų diskriminacija ir atskirtys yra norma, kad reikia saugoti neįgaluosius, juos nukreipiant į spec. įstaigas, ir tik taip, o ne kitaip, turi būti.

Neįgalųjų poreikiai tebevadunami specialiaisiais poreikiais, nors jie yra lygiai tokie patys kaip ir visų žmonių – gyventi lygiomis teisėmis ir sąlygomis, kaip gyvena visi pasaulio piliečiai. Neįgalieji vis apibūdinami taikant šaknį „special-“, nors turėtų būti priešingai. Antra vertus, negalią turintiems žmonėms būtina pagalba kompensuoti jų negalią, taip pat suteikti priemonių, kad jie galėtų įnešti savo indėlį į visuomenės ir ekonominę valstybės gyvenimą.

Tačiau situacija yra priešinga: vis dar palaikomos diskriminacinės struktūros, džiaugiamasi neįgalųjų gebėjimais, lyg jie būtų labiau išimtis nei norma, gėrimasi itin dideliais neįgalųjų pasiekimais, ypač pajė-

gumais įveikti įvairiausias kliūtis, arba buvimu įkvėpimo šaltiniu kitiems. Tai yra negalią turinčių asmenų sudaiktinimas ir kartu diskriminacinis išskirtinumas dėl negalios.

Vienas didžiausių iššūkių valstybėms, ratifikavusioms Konvenciją, yra grąžinti neveiksniams pripažintiems asmenims jų visišką veiksnumą, atšaukiant teisinę neveiksnumo normą. Valstybėms sunkiai pavyksta kurti sprendimų priėmimo paramos mechanizmus, kurie leistų kiekvienam žmogui, net ir turinčiam mažiau gebėjimų, išreikšti savo norus ir pageidavimus, kad būtų užtikrintas žmogaus orumas ir savarankiškumas, nesvarbu, kiek jam ar jai pagalbos ir priežiūros reikėtų.

Vis dar tūkstančiai žmonių, taip pat ir Lietuvoje, teisiškai ir socialiai yra pripažinti esą „niekuo“: daugelyje šalių nevyksta pažanga ir žmonėms nėra grąžinamas jų teisinis veiksnumas, nepadedama jiems būti visateisiais visuomenės nariais. Teisinio neveiksnumo norma yra ne tik stipriai diskriminacinė psichosocialinė ir (ar) intelekto negalią turinčių asmenų atžvilgiu, *per se* paneigia visų negalią turinčių asmenų socialinę prigimtį, orumą ir teises, nes atspindi oficialią valstybių poziciją neįgalųjų atžvilgiu. Kai kurios šalys, tarp jų ir Latvija, pradėjo kurti paramos, priimant sprendimus, sistemą, o Švedija kaip išeitį pasiūlė asmeninio ombudsmeno funkciją.

Analogiškos tendencijos yra visur, kad ir į kokią žmogaus teisių sritį žvelgtume. Antai pilietinė balsavimo teisė, kuri atimta iš teisiškai neveiksnių asmenų, taip pat sunkiai prieinama turint judėjimo ar regos sutrikimų – žmonės tiesiog nebalsuoja, žinodami, kaip bus sunku įveikti esamas kliūtis. Turintiems klausos ar intelekto negalią yra ribotas informacijos prieinamumas: menkai subtitruojamos ar verčiamos į gestų kalbą žinios masinėse informacijos priemonėse, jos nėra pritaikytos intelekto ar kitų kogni-

tyvinių sutrikimų turintiems žmonėms.

Taigi, negalią turintys žmonės tebėra visuomenės užribiuose, nepaisant valstybių įsipareigojimo dėl Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių konvencijoje įrašytų teisių. Jų nėra viešajame diskurse, teisėse ir strategijose, todėl jie nematomi svarbiausiose visuomenės gyvenimo srityse. Jų nuomonė ir dalyvavimas svarbūs tik dėl gailėsčio, bet nėra laikomi svarbūs.

Trūksta valstybių sąmoningumo ir noro įgyvendinti Konvenciją bei tarptautinius įsipareigojimus. Tai matydama, Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių komitetas parengia papildomus tarptautinės teisės dokumentus, kuriuose aiškina Konvencijos straipsniuose įrašytas teises, teikia konkrečias gaires, kaip jos turi būti įgyvendinamos šalyse. Tačiau valstybės nepasirūpina jų vertimu į nacionalinę kalbą, jų neskelbia ir taip stabdo žinojimą, kaip įgyvendinti negalią turinčių žmonių teises.

Taip, pavyzdžiui, atsitiko su Konvencijos 19 straipsniu ir Komiteto parengtu jo išaiškinimu. Straipsnyje teigiama, kad savarankiškas gyvenimas ir įtrauktis į bendruomenę yra pamatinė negalią turinčių asmenų teisė. Šalys kviečiamos uždaryti visas globos institucijas, kuriose žmonės gyvena atskirti nuo visuomenės, todėl neturi galimybės normaliai gyventi. Valstybės taip pat raginamos sudaryti sąlygas žmonėms su negalia gyventi savarankiškai ir bendruomenėje. Tačiau stebime, kad pasaulio šalys neįgyvendina šių sąlygų. Dar blogiau, investuoja milijonus eurų į naujų institucijų statybas. Nors pastarosios ir mažesnės, tačiau jos vis tiek ilgiems metams įtvirtina negalią turinčių žmonių atskirtį nuo visuomenės. Institucijų išlaikymas kainuoja labai brangiai ir jos ne tik kad nesprendžia problemos, bet dar labiau didina negalią turinčių žmonių diskriminaciją. Ypač tai ryšku Rytų ir Centrinės Europos šalyse.

Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių komi-

tetas, matydamas, kaip valstybėms sunkiai sekasi sudaryti visaverčio gyvenimo sąlygas negalią turintiems žmonėms, paskelbė naują Konvencijos 5 straipsnio „Lygybė ir nediskriminavimas“ išaiškinimą. Į tarptautines žmogaus teises įvedama nauja, įtraukios lygybės, samprata. Įtrauki lygybė reiškia, kad a) šalinamos socialinės ir ekonominės kliūtys, b) šalinami neigiami stereotipai ir kuriamas pozityvus neįgalųjų įvaizdis, c) užtikrinamas visiškasis neįgalųjų dalyvavimas visuomenėje kartu su visais ir d) sudaromos erdvės negaliai, kaip socialinės įvairovės daliai.

Įtraukiai lygybei užtikrinti būtina įstatymuose numatyti tinkamą sąlygų sudarymą, ypač įtraukioje atviroje darbo rinkoje, taip pat ugdymo įstaigose ir procesuose, sveikatos sektoriuje. Tinkamų sąlygų nesudarymas turi būti traktuojamas kaip diskriminacijos forma. Be to, valstybės privalo imtis papildomų priemonių, kad būtų paspartintas negalią turinčių žmonių teisių įgyvendinimas. Pavyzdžiui, šalys gali įvesti kvotas atviroje darbo rinkoje ar švietimo sistemoje, papildomai remdamos tinkamą sąlygų sudarymą, kad negalią turintys žmonės būtų visiškai įtraukti į įprastas visuotines darbo ar ugdymo aplinkas, o ne investuoti lėšas į nuo visuomenės atskirtas specializuotas paslaugas.

Konvencijos narių valstybių pareiga – įgyvendinti savo įsipareigojimus tarptautinei žmogaus teisei, ypač savo žmonėms ir tiems, kurie nuolat patiria struktūrinę diskriminaciją ir nelygybę. Jei šalys nesiims esminių įstatyminių, politinių ir praktinių pokyčių, diskriminacija ir nelygybė tik didės, praraja tarp visuomenės ir negalią turinčių žmonių augs, o viltis socialiniam teisingumui ir žmogaus teisėms reikės atidėti 100 metų. *Autorius yra Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių komiteto atstovas*

DISKUSIJOS

Apie „developmentizmo“ įsigalėjimo žalą ir išeitį



Kęstutis K. Urba

Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnyje nurodytas pagrindinis šios sąjungos tikslas – siekti tautų gerovės. Deja, gausi Briuselio ir vietinė biurokratija nėra suvokusi gerovės valstybės kūrimo teorijos, kuri susiformavo per pastaruosius 70 metų ir yra žinoma klasikiniiais R. Titmuso bei G. Espig-Anderseno darbais. Biurokratinėje teisėkūroje raktazodis, atitinkantis anglišką

„development“ (vystymasis, plėtra), pavirto savitiksliu ir pamynė raidą gerovės rodiklių link. Atsirado ne tik daugybė teisės aktų, bet ir Kaimo, Regionų plėtros departamentų, skyrių ir net projektų, neatitinkančių „burtazodžio“ **plėtra** prasmės. Todėl jau 15 metų stebima akivaizdi kaimo ir atokesnių regionų nykra.

Daug kas įgytų loginę prasmę, jei būtų kalbama apie **kaimo gerovės plėtrą**, **regiono gerovės plėtrą**, o ir Lietuvos Konstitucijos preambulėje vietoje „kurti teisinę valstybę“ atsirastų „kurti **teisinę gerovės** valstybę“. Tokiu atveju, vietoje įtartino prasingumo įstatymų pataisų konvejerio Vyriausybėje ir Seime, sukamo ministerijų specialistų, kuriems reikia parodyti savo reikalingumą, atsirastų daug aiškesnė ir prasmingesnė veikla: gerovės valstybės, gerovės regionų, gerovės miesto ir viso gerovės užmiesčio kūrimas teisinėmis ir kitomis priemonėmis.

Argumentacija – paprasta. Ji slypi pa-

grindinių gerovės valstybės aukščiausio hierarchijos lygmens rodiklių visumoje: BVP, socialinės nelygybės koeficientas, užimtumas, nusikalstamumas, aplinkos kokybė, sveikatingumas, ilgaamžiškumas ir kt., pagal kuriuos premjeras ir visas ministrų kabinetas turėtų atsiskaityti Seimui. Beliktų nykstančių regionų ar kaimo situaciją apibūdinti ta pačia lokalia visuma su jo gyvybingumo rodikliais, apimančiais ir ekonominius socialinius lūkesčius, ir emigravimo bei dirbančiųjų ir išlaikytinių santykio rodiklius. Visa tai per Lietuvos ekonominės raidos scenarijų su Vyriausybės nutarimu įteisintais rodikliais suponuotų itin aiškiai ir realią demokratinio atsiskaitymo sistemą netgi ministerijų ar savivaldos lygmeniu.

Kol nėra sukurta bendros ES ir Lietuvos teisės sistemos, įkūnijančios ir įtvirtinančios fundamentalią gerovės valstybės sąvoką, lieka „plėtrą“ traktuoti kaip „gerovės plėtrą“, pačią gerovę suvokiant kaip gerovę

daugumai, o ne saujelei sėkmingai „prichvatizavusių“ valstybės turtą magnatų, bankų grobstytojų ar kitų neskaidriai ir neteisėtai pralobusių asmenų.

Regioninės politikos įstatymo 3 straipsnyje pagrindinį regioninės politikos tikslą – „tvarti plėtra“ būtina keisti į „tvarti gerovės plėtra“. Tikslinga modifikuoti ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymą. Jį derėtų vadinti „Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio vystymo ir kaimo gerovės plėtros įstatymu“ su atitinkamais 3 straipsnio pakeitimais ir papildymais, užtikrinančiais kaimo infrastruktūros tvarumą. Juolab kad kaimo plėtra dabar reiškia tik europinių lėšų įsisavinimą pagal atskiras kryptis, veikiančias ekonominį ūkių pajamingumą, aplinkos kokybę. Deja, pati opiausia regionų ir viso užmiesčio problematika iki šiol nėra aprėpta Lietuvos mokslo tarybos kuruojamuose moksliniuose darbuose.



LABA DIENA, UKMERGE!

Gediminas Merkys,
Raimundas Kaminskas

Pabaiga. Pradžia Nr. 6 (605)

Ukmergės istorijos dramatismas, žydų pėdsakai ir paveldas

Istoriškai žiūrint, Ukmergė yra Lietuvos žydų miestas. XIX a. pabaigoje bemaž 60 proc. gyventojų čia sudarė litvakai. Tarpukariu apie 40 proc. gyventojų buvo žydai. Žydų kilmės gyventojų koncentraciją Lietuvos miestuose ir miesteliuose, be kita ko, lėmė anuometinės caro administracijos įsakas dėl „žydų sėslumo zonos“ („zona osedlosti“). Pavyzdžiui, žinome, kad žymusis peizažistas, „peredvižnikas“ I. Levitanas, gimęs

netoli Vilniaus, dėl sėslumo zonos turėjo problemų, norėdamas atsivesti Peterburge. Taigi, žydams buvo draudžiama artintis prie Peterburgo ir Maskvos, į sostines trumpam įvažiuoti galėjo tik stambūs pirkliai. Antra vertus, gyventi kaimo vietovėse ir verstis žemės ūkiu žydams taip pat buvo draudžiama. Tai sukėlė žydų migraciją ir koncentraciją buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) miestuose ir miesteliuose. Prigijio rusų kalboje sąvokos „miesto“, „miestiečko“. Žydų tautinę bendruomenę ir „žydų problemą“ Rusijos carų administracija gavo po paskutinio Lietuvos–Lenkijos valstybės padalijimo. Dar seniau, iki pat caro Ivano Rūsčiojo laikų ir netgi vėliau žydams apskritai buvo draudžiama įvažiuoti į carų valdomą Rusiją.

Vėlesnių carų laikais žydams buvo leidžiama turėti (nuomotis) karčiamas, užkeigias

keleiviams („postojalyj dvor“), supirkinėti žemės ūkio produkciją, prižiūrėti pašto stotis ir jų arklius. Buvo epizodas, kai nacionalistinė aplinka prišnekino carą uždrausti žydams nuomos pagrindais prižiūrėti pašto stotis ir jų arklius. Tais laikais, iki traikinių atsiradimo, pašto stotis buvo išskirtinės svarbos įstaiga. Pralėkė žygūnas 25 km, suplukusius arklius pasikeitė pailsėjusiais ir vėl pirmyn į kelią. Pasirodo, nušalinus žydus nuo Rusijos pašto stočių ir jų arklių priežiūros, ta institucija ėmė beviltiškai degraduoti: atleikia žygūnas, o pastotės personalas – girtas, arklių ir pašaro nėra... Sukandusi dantis, caro administracija buvo priversta savo įsaką dėl žydų nušalinimo nuo pašto pastočių priežiūros atšaukti. Šiaip jau norint suprasti litvakų ir kitų žydų istoriją, privalu perskaityti Šolom Aleichemo literatūrinius kūrinius, taip pat rusiškai rašančio Lietuvos žydo Grigorijaus

Kanovičiaus veikalus.

Lietuvoje žydai gyveno jau nuo Didžiojo kunigaikščio Gedimino laikų. Gyveno čia ištisus amžius sąlyginai neproblemiškai. Kelis kartus buvo Didžiojo kunigaikščio įsakais trumpam išvyti, rekvizuojami ar diskriminuojami. Išvijus žydus, krisdavo prekyba, amatai, kentėdavo valstybės išdas. Visgi tie keli apgailėtini antisemitiniai LDK epizodai nelygintini su žydų persekiojimu viduramžių Ispanijoje ar Anglijoje, kuris truko šimtmečius. Ir vėliau dabartinės Lietuvos teritorijoje, priešingai nei Baltarusijoje, Ukrainoje ar Lenkijoje, nebuvo klaidios „istorinės mados“ periodiškai rengti žydų pogromus. Tautos ir religijos etnografinėje Lietuvoje sugyveno taikiai.

■ Nukelta | 8 p.

TAUTOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

KARALIAUČIAUS KRAŠTAS – PRŪSŲ IR LIETUVININKŲ ŽEMĖ



Dr. Algirdas Matulevičius

Pabaiga. Pradžia Nr. 5 (604)

Hansas Mortensenas klydo ir kitu atveju, esą skalviai ir nadruviai niekada nepriklausė Didžiajai Lietuvai. Jis nepaisė neginčijamų faktų, kad Lietuvos didysis kunigaikštis Mindaugas (karalius – nuo 1253 m.) po Lietuvos krikšto (po kurio vokiečių riteriai neturėjo teisės pulti krikščioniškos valstybės) už karaliaus titulą ir Lietuvos karalystės įkūrimą 1253 ir 1259 m. Livonijos ordinui padovanojo Skalvą ir Nadruvą. Jos tuomet priklausė Lietuvos valstybei. Tos nuomonės laikosi ir žymiausias šių dienų mediavistas Lietuvos istorikas Edvardas Gudavičius. Istorikas Romas Batūra, giliai išstudijavęs Vokiečių ordino šaltinius ir paskelbęs lietuviškai Petro iš Dusburgo (Dusburgiečio) kroniką (XIV a. pradžia) su plačiais komentarais, rado, kad „Prūsija ir Lietuva suprantama kaip viena visuma, todėl Mindaugas vadinamas prūsų karaliumi“.

Prūsijos ir Lietuvos gyventojų bendravimas turi gilią šaknis. Jau per prūsų sukilimus Mindaugas, o vėliau ir kitas Lietuvos valdovas Traidenis rėmė jų išsivadavimo kovą. Dėl vakarinių lietuvių ir prūsų žemių su kryžiuočiais nuolat kariavo Lietuvos didieji kunigaikščiai Vytenis, Gediminas, Algirdas, Kęstutis, Vytautas Didysis, kiti karvedžiai.

Lietuvos didysis kunigaikštis Algirdas ir submonarchas brolis Kęstutis kaip Lietuvos krikšto sąlygą 1351 ir 1358 m. pareikalavo iš popiežiaus ir Šventosios Romos (Vokie-

tijos) imperatoriaus Karlo IV pasiuntinių, kad kryžiuočiai atiduotų Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei užgrobtas Gediminaičių patrimonines žemes iki Alnos upės ir Aistmarių su Priegliaus baseinu bei Nemuno žemupiu. Vokiečių ordiną jie pasiūlė iškelti į mongolų-totorių Aukso ordos paribį – ginti nuo jų LDK priklausomų krikščioniškos Rusios žemių. Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas 1413 m. per derybas Nemuno saloje (Salyne) pareiškė didžiojo magistro atstovams, kad „Prūsai yra mano protėvių žemė ir aš jų palikimo reikalausiu iki Osos upės“.

Kitas klausimas, kodėl prūsai, didelė tauta (etnosas) nuo Vyslos iki Priegliaus, palyginti su mažlietuviais, daug greičiau nutauto. Tai ne tik karų, sukilimų, vokiškosios ir lenkiškosios kolonizacijos, bet ir kitų veiksmų padarinys. Dėl vietos stokos jo nenagrinėsime. Manoma, kad XIV a. prūsai sudarė didelę Prūsos krašto gyventojų daugumą, XV a. pradžioje – kiek daugiau nei pusę, o XVI a. pradžioje – dar apie trečdalį. Tačiau iki XVIII a., ypač po 1709–1711 m. didžiojo maro ir bado senprūsiai, kaip vientasis etnosas, išnyko. Mūsų epochoje atgijo vokiečių, lenkų ir lietuvių ryšių, kurių šiandieninėje Vokietijoje daugėja, išsiplėtojęs sąjūdis. Jau nuo XVI a. Prūsijos kunigaikštystėje, nuo 1701 m. – Prūsijos karalystėje plėtojosi, kaip rašo monografijoje literatūrologas Leonas Gineitis, kraštietiškas arba tautybines patriotizmas. Visi gyventojai – ir prūsai su lietuvininkais, ir vokiečiai, save vadino prūsais, skirdamiesi nuo etninės Vokietijos vokiečių.

Tas patriotizmas, 1701 m. susikūrus protestantiškai karalystei, kurios nepripažino popiežius ir katalikiškos Šventosios Romos imperatorius, bei dar tebeegzistuojantis katalikiškas Vokiečių ordinas, politiniais sumetimais siejosi su prūsiskąja autochtoniška tradicija. Prūsijos patriotizmo ideologai ėmė skelbti, esą Prūsijoje vietoj užkariautojų ordino riterių susidarė nauja taikinga tauta: iš autochtonų senprusių ir naujųjų vokiečių kolonistų. Po karų ir sukilimų išlikusius prūsams nutautus, valdžios dėmesys nukrypo į jų gimnaisius lietuvininkus. Taigi,

pasak L. Gineičio, „lietuvius saistė ta pati prūsiskoji tautybinio patriotizmo dvasia“. Šiandien ta idėja gyva neoprūsų veikaluose ir prūsų bičiulių brolijos „Tolkemita“ veikloje.

Išnykus senprūsų etnosui, jų artimiausių gimnaisių lietuvininkų bendruomenė plėtojosi ir stiprėjo. Tai tapo įmanoma, L. Gineičio tvirtinimu, todėl, kad „lietuviškumo atramą Prūsijoje sudarė šios tautybės autochtonai“, o negausūs atsikėlėliai iš Didžiosios Lietuvos „išvirtino čia tarsi gyvybingas etninis skiepas senajame laukmedyje“. Jei lietuvių Prūsijoje būtų apsigyvenę kryžiuočių laikais, tai vargu ar būtų galėję šimtmečius išlaikyti tautiškumą. L. Gineitis konstatuoja: „Imigrantai paprastai nutausta su antrąja ar (geriausiu atveju) su trečiąja karta.“

Karaliaučiaus universiteto teologijos prof. Johannas Behmas, suprūšėjusių vokiečių atstovas, XVII a. pirmojoje pusėje lietuvius traktuoja ne kaip tautinę mažumą, o kaip vientisą tautą, gyvenančią šiaurės ir anapus Prūsijos sienos, tai yra Mažojoje ir Didžiojoje Lietuvoje. Turiu Mažosios Lietuvos branduolio Klaipėdos (*Memel*), Tilžės (*Tilsit*), Ragainės (*Ragnit*), Įsruties (*Insterburg*) apskričių ūkininkų (t. y. turinčių sodybas su žeme) XVIII a. pirmosios pusės sąrašus. Suskaičiavau, kad lietuvių valstiečių ūkiai didelėje Įsruties apskrityje sudarė apie 93 proc., Tilžės ir Ragainės apskrityse – apie 97–98 proc., o Klaipėdos apskrityje – net iki 100 proc. Didelis smūgis buvo 1709–1711 m. didysis maras ir badas, per kurį minėtose 4 apskrityse – Mažosios Lietuvos branduolyje – mirė iki 53 proc. gyventojų, kurių absoliuti dauguma buvo mažlietuviai. Ir po Didžiosios vokiškosios kolonizacijos (1710–1736) tose apskrityse lietuvių dar sudarė 80 proc. visų gyventojų.

Asimiliacijos procese iki XIX a. vidurio lietuviškai kalbančių teliko apie trečdalis, o iki Pirmojo pasaulinio karo – apie 20 proc., t. y. tiek, kiek XVIII a. pirmojoje pusėje buvo vokiečių kolonistų. Iš savo ilgamečių tyrinėjimų galiu pritarti genialiai Vydūno minčiai, kad iki 1914 m. apie 3/4 Rytų Prūsijos (nuo Nimersatės Klaipėdos apylinkėse iki Vyslos) gyventojų kraujo ryšiais buvo kuršių, didlie-

tuvių, t. y. baltiškos, kilmės žmonės.

1918 m. lapkričio 30 d. Mažosios (Prūsų) Lietuvos tautinė taryba Tilžės Aktu (24 paraisais) pareiškė Vokietijos valdžiai atsiskirianti ir pareikalavo, kad Mažoji (Prūsų) Lietuva būtų prijungta prie lietuvių tautos kamieno – Didžiosios Lietuvos, prie atkurtos Lietuvos valstybės. 1919 m. balandžio 8 d. Taryba parašė ir per Lietuvos Respublikos taikos delegacijos pirmininką Augustiną Voldemarą perdavė laišką Versalio taikos konferencijos pirmininkui Džordžui Klemensui (*George Clemenceau*), kuriam prašoma 13 lietuviškų Rytų Prūsijos apskričių (1815–1818 m. sudarytos iš 5 didelių, jas susmulkinus: Klaipėdos, Šilutės, Lankos, Tilžės, Ragainės, Pilkalnio, Stalupėnų, Darkiemio, Geldapės, Gumbinės, Įsruties, Vėluvos ir Labguvos) prijungti prie Lietuvos valstybės.

Po Klaipėdos krašto sukilimo prieš prancūzų okupaciją 1923 m. sausį su ja susijungė tikrai lietuviškiausia, šiaurinė, Mažosios Lietuvos dalis – Klaipėdos kraštas (*Memelland*). Tarpukariu Vokietijoje įsigalėjęs hitleriniam nacizmui, mažlietuviai buvo itin persekiojami ir žeminami. Buvo uždraustos jų visuomeninės organizacijos ir spauda.

Po karo nuo sovietinio bolševikinio genocido, etnocido ir etninio valymo bei trėmimų Karaliaučiaus krašte neliko ne tik mažlietuvių, bet ir vokiečių. Mažlietuviai išsisklaidė po įvairias šalis. Lietuvoje jų dar gyvena keletas tūkstančių. Čia veikia lietuvininkų bendrija „Mažoji Lietuva“, JAV ir Kanadoje ilgai veikė Mažosios Lietuvos rezistencinis sąjūdis.

Apie lietuvininkus ir prūsus plačiau galima sužinoti Vilniuje išleistoje Mažosios Lietuvos enciklopedijoje (4 t., 2000–2009), Mažosios Lietuvos enciklopediniuose žinyuose anglų, lietuvių ir vokiečių kalbomis, monografijose, kolektyvinėse knygose ir kitur. Nuo 1993 m. Vokietijoje leidžiamas „Annaburger Annalen“ (redaktoriai ir leidėjai – Annemarie Lepa ir Arthuras Hermannas) – Metraštinis apie Lietuvą ir vokiečių bei lietuvių santykius. Yra nemažai straipsnių ir kitų publikacijų apie Prūsiją, prūsus ir Mažąją Lietuvą. *Autorius yra istorikas enciklopedistas*

LABA DIENA, UKMERGE!

■ Atkelta iš 7 p.

LDK žydų istorinis, kultūrinis ir politinis likimas puikiai nušviestas fundamentalia-me dviejų tomų veikalė rusų kalba: „Du šimtus metų kartu (1795–1995)“ („Dvesti let vmeste“). Knygos autorius – Nobelio premijos laureatas Aleksandras Solženycinas, kultinio daugiatomio veikalo „Archipelag-GULAG“ autorius. Šis veikalas, kartu su Vengrijos (1956) ir Čekoslovakijos įvykiais (1968) padėjo griauti sovietinę mitologiją ir tariamai pozityvų SSRS įvaizdį, kuriuo daug kas po Antrojo pasaulinio karo Vakaruose nuoširdžiai tikėjo. Kad nebūtų radikalių sionistų apkaltintas antisemitizmu, A. Solženycinas savo veikalė „Du šimtus metų kartu (1795–1995)“ sąmoningai rėmėsi vien tik žydų mokslininkų, istorikų ir publicistų veikalais.

Kiek žinome, knyga „Du šimtai metų kartu“ nėra išversta į lietuvių kalbą. Būtų mūsų valia, siūlytume lietuvičiams neišduoti brandos atestato, kol jie neperskaitys šios knygos apie LDK žydų ir Lietuvos istoriją... Knygoje figūruoja Rusijos pavadinimas, bet iš tiesų knygos istorija yra apie LDK ir Lietuvos etnografinių žemių žydus – litvakus. Pietų Rusijoje, Odesoje, Chersone žydai atsikėlė gyventi ir išplito daug vėliau. Neatsitiktinis šios knygos pavadinimas – apie du šimtmečius (1795–1995), nes jis kaip tik ir atspindi laikotarpį nuo Žečpospolitos padalinimo iki šių laikų. Beje, vesdami sociologijos paskaitas, patyrėme, kad Lietuvoje A. Solženycino – Nobelio premijos laureato, aprašiusio GULAGĄ, apskritai nežino net socialinių mokslų doktorantai. Tai yra dvasinė katastrofa...

Nenuostabu, kad žydiško paveldo pėdsakų, istorinių artefaktų gausu ir labai žydiškame Lietuvos mieste – Ukmergėje. Vien ko verta įspūdingo dydžio Ukmergės didžioji sinagoga (Vienuolyno g. 2), kurioje dabar veikia Sporto mokykla.

Žydų pradinė mokykla (Vasario 16-osios g. 11) – buvusi pradinė Talmud-Tora mokykla, skirta žydų berniukams, kilusiems iš neturtingų šeimų. Mokykla buvo pastatyta 1898 m. (anksčiau ji veikė kitame pastate). Be religinių dalykų, joje buvo mokoma aritmetikos ir rusų kalbos. Ją išlaikė įvairios organizacijos. Vėliau mokykla perėjo savivaldybės žinion ir tapo Trečiąja pradine mokykla. Pamokos vyko hebrajų kalba. Jos veikla nutrūko Antrojo pasaulinio karo pradžioje. Mokyklos statybą mėcenavo Šiaulių fabrikantas, iš Ukmergės kilęs žydas Chaimas Frenkelis. Taip, tas pats žymusis Ch. Frenkelis, kuris įkūrė odų fabriką Šiauliuose, pastatė, kaip šeimos gyvenamąjį namą, garsiąją Frenkelio vilą. XX a. pradžioje fabriko metinė apyvarta siekė 14 mln. aukso rublių, o karvė tada kainavo 3 rublius... 1905 m. Ch. Frenkelio odos gaminiai buvo apdovanoti parodos Paryžiuje aukso medaliu. Garsioji „raudona oda“, naudojama brangių batų odai, – Ch. Frenkelio išradimas... Lietuvos žydo Chaimo šuolis į pribloškiančias pramoninio verslo aukštumas prasidėjo jo nedidelėje odų dirbtuvėlėje Ukmergėje. Deja, viską sužlugdė Pirmasis pasaulinis karas. Ch. Frenkelis mirė 1920 m. Vokietijoje.

Nemažai Ukmergės centre išlikusių pastatų kadaise pastatė žydai. Žydai dažniausiai vertėsi amatais ir prekyba. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje jie statėsi mūrinius namus. Tokio charakteringo tipo ir savitos, atpažįstamos architektūros mūrinių pastatų

yra išlikę daugelio Lietuvos miestelių centrinėse gatvėse ar aikštėse. Pastatų puošyba ir ornamentika – išsiskirianti. Matomi rytietiški, saviti motyvai, dekoras ir ornamentika. Pirmame namo aukšte iš pagrindinio fasado pusės buvo galima įeiti į parduotuvę ar amatininko dirbtuvę. Daugumos tokių namų perimetras yra ne stačiakampio, bet kvadrato formos. Galinis fasadas su vidiniu kiemu ir pan. tarnavo prekių sandėliavimui ir pan. Antrame aukšte (o kartais – antrame namo plane) paprastai būdavo įrengiamas butas šeimai.

Sakoma, kad pirmo verslo pradžiai žydų jaunavedžiams kahalų bendruomenė sumesdavo pinigų. Kilus gaisrui ar bankrotui, bendruomenė susimesdavo dar kartą, bet ne daugiau kaip 3 kartus. Žydai dar nuo LDK gyveno, remdamiesi šokia tokia pusiau pasaulietine, pusiau religine savivalda – kahalų. Iki 1926 m. jie tarpukario Lietuvoje turėjo ministrą be portfelio žydų reikalams Jokūbą Vygodskį ir vadinamąją eksteritorinę autonomiją. Dalį mokesčių, kaip ir visi Lietuvos piliečiai, mokėjo valstybei, o kitą dalį skirdavo savo žydų savivaldos kultūrinėms, edukacinėms ir socialinėms reikmėms. Kažkas panašaus į dabartinius 2 proc. GPM, kuriuos gyventojai gali paaukoti savo nuožiūra. Tik tas procentas anuomet buvo daug didesnis. Taigi, buvusių žydiškų ligoninių, mokyklų ir pan. gausa Lietuvos miestuose ir miesteliuose neturėtų stebinti. Visa tai buvo statoma iš minėtų mokesčių papildomų rinkliavų. Tarpukario Lietuvoje žydai tam tikra prasme buvo pozityviai diskriminuojama socialinė ir etninė grupė. Pavyzdžiui, kitos Lietuvos tautinės mažumos – latviai, vokiečiai ar gudai – tokios privilegijos – rinkti sau atskirai mokesčius bendroms viešoms reikmėms – neturėjo.

Berods net šeši Nobelio premijos laureatai yra kilę iš mūsų litvakų. Šiaip tarp pasaulinio lygio mokslo ir meno garsenybių litvakų yra skaičiuojama dešimtimis ar net šimtais. Galima tik įsivaizduoti, kokią kūrybinę mozaiką šiandien turėtume, jei visas tas genetinis-kultūrinis užtaisas ar bent apčiuopiama jo dalis būtų likusi čia, Lietuvoje. Deja, istorija neturi tariamosios nuosakos.

Fobijos, kurios Lietuvoje buvo kilusios dėl žydų turto restitucijos, yra apgailėtinos. Per 90 proc. šios tautybės asmenų per karą buvo išnaikinta, dauguma iki šių dienų mūsų šalyje išlikusių nekilnojamojo turto objektų yra buvę žydiškų visuomeninių organizacijų pastatai. Jų negali perimti, paveldėti fiziniai asmenys, o žydiškų senųjų visuomeninių organizacijų Lietuvoje beveik nebėra... Padorumas ir istorinė atmintis įpareigoja nuoširdžiai pasistengti, kad litvakų kultūriniai pėdsakai būtų išsaugoti. Tiesiog privalu išsaugoti tai, kas liko.

Beje, buvo ir žydų kilmės kariškių, puskarininkių bei kareivių, kurie dalyvavo Nepriklausomybės kovose už Lietuvą, gavo apdovanojimus. Generolo S. Raštikio memuaruose, rašytuose pokariu JAV, teko skaityti, kad vėliau žydai karininkai ir puskarininkiai buvo Lietuvos kariuomenėje kaip ir nepageidaujami. Kokio nors tiesiogiai diskriminuojančio teisės akto gal ir nebūta, bet, pasak S. Raštikio, išsivyravo nuomonė, kad karininkais ir puskarininkiais turi būti skiriami titulinės (lietuvių) tautybės kariškiai.

1940 m. užėjus sovietams, žydai valdė apie pusę visos Lietuvos pramonės ir gerokai daugiau nei 2/3 visos prekybos. Nereikia aiškinti, kad visa tai sovietai nacionalizavo. Gal tik vieno ar kito smulkesnio objekto nespėjo nacionalizuoti iki nacių atėjimo 1941 m. birželį. Žydai, ypač konservatyvioji-religinioji ir juolab bent šiek tiek pasiturinti dalis, sovietinės okupacijos negandas 1940–1941 m. dalinosi kartu su lietuvių tauta. Žydų religija, religinės organizacijos patyrė tokią pat spaudą ir persekiojimus, kaip ir katalikybė. Beje, 1918–1920 m. Sovietų Rusijoje pasiturintys žydai, laisvųjų profesijų atstovai, rabinai į Solovkų tipo lagerius nukeliavo kartu su stačiatikių popais, katalikų kunigais ir reformatų pastoriais.

Žydų diskriminavimas carinėje Rusijoje – draudimas būti valstybės tarnautoju, mokslininku, kariškiu ir pan., lėmė, kad dalis žydų jaunimo nebesirinko ir tradicinės pirklio, advokato ar mediko specialybės, atitrūko nuo savo tautos šaknų, tradicinės religijos ir gyvenimo būdo, persisėmė internacionalistine marksizmo ideologija ir nuėjo tarnauti bolševizmui. Vėliau tai buvo pretekstas nacių propagandai bolševizmą ir jo baisybes demagogiškai siesti su žydų tauta, nors šiaip jau bolševizmas yra internacionalinė, ryškiai antitautinė ideologija.

Civilizacijai pražūtingos ideologijos suklaidinti bolševizmo įtvirtinime dalyvavo daugelio tautų atstovai – kaukaziečiai, lenkai (J. Pilsudskis, F. Dzeržinskis, K. Rokosovskis), latvių šauliai, vokiečiai, taip pat ir lietuvičiai: S. Vaupšas (Vaupšasov), J. Smuškevičius, (Smuškevič), V. Putna, J. Uborevičius, V. Kapsukas, A. Sniečkus, M. Gedvilas ir kiti asmenys. Paradoksas, bet iš Lietuvos kilę vietiniai lenkaičiai – F. Dzeržinskis ir J. Pilsudskis, buvo geri pažįstami, berods, kurį laiką priklausė tai pačiai lenkų socialistų (socialdemokratų) partijai. Tik vėliau jų pasaulėžiūros ir keliai išsiskyrė, jie atsидūrė priešingose barikadų pusėse. Taigi, bolševizmas, kaip ir bet koks kitas pasaulėžiūrinis nuopuolis, neturi konkrečios tautybės. Būtent tautiškas ir tradicinė moralė eina greta.

Kiti Ukmergės socialiniai artefaktai ir įdomybės

Ukmergėje akį labai patraukė viena architektūrinė namų statybos detalė, beje, Lietuvai labai netipiška. Tai – uždaras įstiklintas medinis praėjimas, jungiantis du keliaaukščius mūrinius namus (Žuvų ir Širvintų gatvių kampas). Atitinkamas akcentas ir architektūrinis sprendimas dažnesni yra Pietų ir Centrinėje Europoje, Balkanuose, bet ne Lietuvoje. Ukmergėje yra išlikusių ir medinių senovinių namų, kurie savo išorinės architektūros sprendimais skiriasi nuo tipinių lietuviškų medinukų, statytų XX a. pradžioje.

Senosiose Ukmergės (Vaižganto) kapinėse (Ramybės skg. 4) yra Lietuvos karių kapai. Čia palaidoti 1919–1926 m. Nepriklausomybės kovose su bermontininkais ir lenkais žuvę kariai. Antkapiai standartiniai – betoniniai kryžiai su saule aplink kryžių ir įrašais. Nurodytas pulko numeris, palaidoto asmens karinis laipsnis, vardas, pavardė, mirties data. Tarp kapų pastatytas obeliskas su kryžiumi viršuje. Obelisko priekinės plokštumos viršutinėje dalyje iškaltas skydas su Vyčio kryžiumi ir įrašas: „Žuvusiems už tėvynės laisvę – 1919–1923 m.“ Apatinėje dalyje yra plokštė su įrašu: „A A Didvyriai, amžiais garbins jus lietuviai ir lietuvės. Kad jūs ėjot savo pareigas šventai. Kad jūs darbo pabaigtuvės yra garsūs Širvintai! Žuvusiems kovos draugams. Butigeidiečiai.“ Sovietmečiu šis paminklas buvo nepalietas, todėl išliko iki šių dienų.

Išvažiuojant iš Ukmergės Kauno link, dešinėje kelio pusėje keleivio akį patraukia technikos istorijos eksponatas. Tai senas, pokario laikų raudonai dažytas gaisrininkų automobilis, garsusis ir labai paplitęs sovietinis automobilis „ZIS-150“. Kaip ir dauguma sovietinės automobilinės technikos kūrinių, jis nukopijuotas nuo analogiško 1941 metų laidos amerikiečių sunkvežimio „International K-7“. Šiaip tai buvo gana patikimas sovietinis automobilis, išleistas 1949 m., galėjęs vežti iki 4 tonų krovinių, pasižymėjęs neprastu pravažumu, kas Rusijos keliams yra svarbu. Šis gaisrinės automobilis yra su trim tiltais, kas kartu su lėtą apsučių varikliu garantuodavo labai gerą pravažumą. Pradžioje sunkvežimis buvo gaminamas su medine kabina, apkalta skarda, tik vėliau atsirado skardinė kabina. Iš šiandienos pozicijų sunkvežimio techninės charakteristikos atrodo pribloškiančiai. Antai net 6 cilindru variklio galia pradžioje tesiekė 60 KW arba 82 arklio jėgas, vėliau buvo padidinta iki 70 KW arba 95 AJ, kuri buvo pasiekama prie 2800 variklio apsučių per minutę. Nereikia ir aiškinti, kad tokią galią šiandien neretai turi nedidelis „VW Golf“ automobilis.

Aplankykite Ukmergę, jos apylinkes ir tikrai nenusivilsite. ■

„Taupoma“ lietuvių kultūros pamato sąskaita?

■ Atkelta iš 4 p.

L. Kasčiūnas taip pat pabrėžia, kad darbo grupės siūlomas lituanistinių institutų jungimas kelia abejonių ne tik dėl savo tikslingumo, bet ir įvertinant platesnį kontekstą bei siūlomas kitas reformas, susijusias su lietuvių kalba ir lituanistika, ar visų šių

reformų įgyvendinimas nelems lietuvių kalbos ir jos statuso valstybėje susilpnėjimo. **Kultūros ministerija yra užsiminusi, kad jos planuose taip pat numatomas ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos naikinimas, stebime lituanistikos programų universitetuose mažėjimą.**

Taip pat akcentuojama, kad LGGRTC

suliejimas su lituanistiniais institutais šiame kontekste taip pat atrodo kaip visiškai dirbtinis veiksmas siekiant optimizuoti kaštus, kadangi jam keliami uždaviniai ir jo funkcijos yra visiškai kiti ir, vertinant europinį kontekstą, atitinka nacionalinės atminties, o ne kalbos institutų veikimo logiką. ■



Prof. dr. Algimantas Patricijus Taškūnas

Prof. dr. Algimantas Patricijus Taškūnas – lietuvių kilmės Australijoje gyvenantis edukologas, lietuviybės ir lituanistikos populiarintojas, Tasmanijos universiteto profesorius emeritas, mokslo darbuotojas. Žymus Australijos lietuvių edukologas, lietuvių kalbos mokymo užsienyje prasmės skleidėjas, lituanistikos studijų Australijos žemyne steigėjas. Profesoriaus dėka Australijoje pradėta dėstyti lietuvių kalba, australų studentai ėmė rengti disertacijas apie lietuvių kalbą, literatūrą ir pačią Lietuvą. Anglų kalba jo leidžiami žurnalai „Baltic news“, „Lithuanian paper“ skleidžia lietuvių visame Pietų pusrutulyje.

Algimantas Patricijus Taškūnas gimė ir augo Alytuje. Būdamas vos dešimties, liko našlaitis, o keturiolikos emigravo iš Lietuvos. Po karo Vokietijoje baigė Eichšteto lietuviškąją gimnaziją ir 1949 m. išvyko į Australiją. Dirbo Vakarų Australijos geležinkeliuose, o vakarais studijavo trijuose Australijos universitetuose, baigė 4 fakultetus. Nuo 1972 m. dirbo Vakarų Australijos, vėliau Tasmanijos universitetų administracijoje, dėstė vadybą, darbo santykius, vokiečių kalbą mokslininkams.



Prof. Algimantas Taškūnas

Veikla

Pagrindinės profesoriaus mokslinių interesų sritys – lietuvių kalba ir literatūra. Nebūdamas nei lituanistas, nei kalbininkas, profesorius susidomėjo gimtąja kalba ir ėmė ją tyrinėti bei skleisti Australijoje. Parašė disertaciją, kurioje nagrinėjo, kodėl Australijos

universitetuose nedėstomas lituanistikos kursas ir kaip šią padėtį būtų galima keisti.

38 universitetus turinčiame žemyne nebuvo lituanistikos katedros ar net mažesnių skyrių, skirtų Lietuvos ar Pabaltijo studijoms. Prof. dr. Algimanto Taškūno pastangomis ir privačiomis lėšomis 1987 m. viename seniausių Australijos universitetų – Tasmanijos universitete – buvo įsteigtas Lietuvių Studijų Sambūris (LSS). Sambūriui priklausantys Tasmanijos universiteto studentai, vadovaujami profesoriaus A. Taškūno, ėmė domėtis lietuvių kalba ir literatūra. Jie garsina Lietuvos vardą rengdami mokslo darbus lietuviškomis temomis, skleidžia jas tarptautiniuose seminaruose, konferencijose. Šios lietuviškos organizacijos veikla lėmė tai, kad Tasmanijos universitete buvo parengta keliolika disertacijų ir stambesnių mokslo darbų apie Lietuvą, lietuvių kalbą ir lietuvius (pvz., 2007 m. australė rengė disertaciją apie poeto Antano Baranausko „Anykščių šilėlį“).

Profesorius įsteigė metinę stipendiją australų studentams, rašantiems mokslinius darbus lituanistikos ar lietuviybės tematika, organizuoja lietuvių kalbos kursus, Tasmanijos universitete sukaupe unikalią lituanistikos biblioteką, kurioje yra per 1000 knygų

apie Lietuvą įvairiomis kalbomis.

Leidiniai

1975–1990 m. profesorius A. Taškūnas leido ir pats redagavo žurnalą anglų kalba „Baltic news“, kuriame nušviesdavo pasauliui situaciją Lietuvoje. Ir šiuo metu profesorius redaguoja nuo 1987 m. leidžiamą žurnalą „Lithuanian Paper“, kuris iki šiol yra vienintelis akademinis lietuvių žurnalas anglų kalba visame pietiniame Žemės pusrutulyje.

Greta kitų darbų profesorius 1998 m. išleido „Nereikalingų svetimžodžių rinkinį“, kuriame pateikė svetimų žodžių sąrašą, jų sulietuvinimo variantus.

Išleido monografijas „Pomokyklinio ugdymo organizavimas ir administravimas: įžanginiai skaitiniai“ (1980), „Industriiniai santykiai: įžanginiai skaitiniai“ (1981), „Lietuva 1991-aisiais“ (1992), „Lituanistikos tyrimai Australijoje“ (2005).

Įvertinimai

LDK Gedimino ordino medalis (1995).

Australijos ordino medalis (1991).

Lietuvos mokslo premijos užsienio lietuviams laureatas (2008). „Šaltinis: „Yra šalis“

Trys raidės, trys raidės, trys raidės, trys...



Dr. Zita Alaunienė

Ilgai negalėjau suprasti šurmulio dėl trijų raidžių. Kodėl jų taip prireikė? Juk abėcėlėje yra apščiai raidžių – turėtų pakakti. Kita vertus, visada norisi ko nors naujesnio, šviežesnio. Tokios mintys man drumstė nuotaiką, gadino apetitą, kėlė egzistencinę nerimastį. Norom nenorom ėmiau mąstyti. Abėcėlėje yra net 32 raidės, lygiai tiek, kiek žmogus turi dantų. Tokio skaičiaus užtenka poreikiams patenkinti. Jeigu kas įsigeistų prie savo 32 dantų pridėti dar tris naujus, kaip jie tilptų? Atrodo, tiesiog neįmanoma. Vis dėlto yra atvejų, kai problema išsprendžiama. Antai vienas mano bičiulis diskutuodamas išmušė kitam bičiuliui tris dantis (kiek apgedusius). Ir pastarasis po kiek laiko turėjo tris naujutėlius dantis. O štai keletas mano draugių žavingai šypsosi, rodydamos baltus kaip perlas dantis. Nes jie užėmė senųjų vietą! Ir trijų raidžių problema nėra neišsprendžiama.

Svarbiausia nutarti, kurių raidžių derėtų pirmiausia atsisakyti. Taip, atspėjote teisingai. Kam reikia tų nosinių? Kiek jos kelia keblumą! Ypač (įpač?) mokykloje. Atsimenu, kaip sunkiai išmokau rašyti žąselė. Tada sužinojau, kad reikia mokytis ir žąsinėlį

parašyti. Kam jam ta nosinė plaukiant per ežerėlį? Arba ažuolas ir asilas – vis painio-davau, katram žodyje rašyti a. Gerai, kad dabar ištaiso kompiuteris. O **siųsti** ir **siusti** net jis nežino. Tai kas gali žinoti? Kitas atvejis – ačiū. Vienas nuovokus asmuo, išgirdęs, kad šio žodžio gale nereikia nosinės, parašė ačiū – pati mačiau. Tikriausiai ne jis vienas taip rašo, nors daugiau (tarp jų yra ir ministrų) linksta prie populiarensio varianto, t. y. **ačiū**.

Dabar paranku prisiminti, kad sumanytas nevertoti nosinių nėra naujas. Dar 1933 m. buvo paskelbtas Rašybos reformos projektas, kuriame siūlyta atsisakyti nosinių a, ę, j, u, o jas pakeisti raidėmis ä, ë, ï, ü, kaip rašo latviai. Kai kas remiasi šiuo projekto teiginiu. Bet tik pirmąją jo dalimi – atsisakyti nosinių raidžių. O antrąją atmeta, nes ji prieštarauja ketinimui mažinti abėcėlės raidžių skaičių. Visai logiška: kam reikia tų latviškų ženklų, taip keistai žyminių garsų ilgumą.

Čia iškyla kita problema – ar apskritai reikia ženklinti ilgusius garsus? Kas juos ištaria? Kai klausai dabartinės greitakalbės, girdi tik tarškėjimą, tratėjimą. Nespėji klausytis. Skubant per trumpą laiką pasakyti kuo daugiau žodžių, neįmanoma tinkamai ištariti visų garsų. Ką jau kalbėti apie ilgusius. Ypač gražu, kada kalbasi kelios moteriškės. Primena mielą mano mėgstamų paukščių kudakavimą.

Senovišką lėtą, aiškų kalbėjimą keičia madinga kalba – naujakalbė. Reikia užleisti jai vietą, nes viskas, kas nauja, yra gera. Todėl, atsisakant ilgųjų balsių, būtina ryžtingai iš abėcėlės pašalinti ne tik nosines raides, bet ir ilgąsias y bei ū.

Ir tai dar ne viskas. Į rašybą būtina pažvelgti nuodugniau. Atsimenu, kai mokėmės pradinėse klasėse, vienas racionaliai mąstantis vaikas diktante parašė *keulė*. Mokytoja negalėjo mūsų įtikinti, kad reikia rašyti ne e, bet ia. Nesupratome, kodėl turime rašyti dvi raides, ar negalima vienos? Juk reikia taupyti laiką ir jėgas. Ir mes dar ilgai rašėme ne tik *keulė*, bet ir *šeudas*, *šauke*, *klause*, *pagaleu* ir pan. Dabar kai kam paranku taip rašyti. Kodėl ne? O viena kavinė, nesulaukusi oficialios reformos, taip ir pasivadino: „*Keulė rūkė*“. Kiti sako – „*Kiaulidė*“. Pažangu.

Vienas dešimtos klasės mokinys, nesu-prastas genijus, sukūręs originalią rašybą be taškų, kablelių, nosinių ir kitų diakritinių ženklų, iškėlė problemą: „Kodėl ant i dedamas taškas?“ Išties prasmingi klausimai: kam tas taškas ant i, ką jis reiškia, kokią žinią praneša, koks šio taško santykis su kitais abėcėlės ženklais? Verta diskutuoti, svarstyti, nagrinėti. Bet taško problemą atidėkim, nes dabar svarbu aptarti trijų raidžių projektą. Kodėl jas reikia įtraukti į abėcėlę?

Štai raidė q. Tai itin pageidautina raidė, atliepanti kalbos ekonomijos dėsni, nes vietoj dviejų raidžių k ir u galima parašyti vieną – q. Pavyzdžiui, žodį kupra galima užrašyti trumpiau – *qpra*; vaikutis – *vai-qtis*; kur – *qr*; šakutė – *šaqte*; lakūnas – *laq-nas*. Dera pripažinti, kad žodžių rašyba sutrumpėja viena, o kai kurių – net dviem raidėmis: kukulis – *qqlis*; kukutis – *qqtis*; kunkuliuoti – *qnqliuoti*. Taigi nauda akivaizdi: sutaupome laiko ir energijos.

Raidė x tikriausiai niekam nekelia abejonių. Įžvalgūs asmenys, seniai supratę,

kad ji gali pakeisti raides k ir s, vietoj jų rašo x. Be to, ji pakelia asmens vertę, jei ne kitų, tai bent savo paties akyse, nes skleidžia sunkiai nusakomą, bet juntamą inteligencijos aurą. Vis dėlto – lotynų kalba. *Maxima!* Arba dažni vardai: *Jonux*, *Vytux*. Daro įspūdį. Pastebėjau, kad ši raidė itin dažna internete: *textas* tampa *įtaigensis*. Ji puošia komentarus ir suteikia jiems papildomos vertės bei prasmės: *kažkox tixlas*, *tox moxlas*, *linxmas kauxmas*. Apibendrinant – tikras *džeuxmas*, *liux!*

Raidė w iš visų trijų kelia šiek tiek abejonių. Tūlas, vertindamas kalbos ekonomijos aspektu, aiškina, kad ji nieko nesutaupo, nieko nekeičia, turime savo v, kitos nereikia. Bet pala, neskubėk, pasidairyk, pamąstyk. Ir pasiklausyk. Ilgai nelaukęs išgirsi dažną skambų vau. Tiesiog sunku įsivaizduoti naujakalbę be šio žodžio. Jis nepakeičiamas, nes turi begalę reikšmių: juo gali išreikšti nuomonę, vertinimą, apibūdinti dalyką, reiškinį. Svarbiausia, jį galima ištarti įvairiausiomis intonacijomis, todėl jis tinka reikšti visokiausias, jokiais kitais žodžiais nenusakomas emocijas. Visa tai suteikia šnekėjimui įspūdingą vertę ir prasmę, rodo kalbėtojo orientaciją (vakarietišką).

Bet štai ekrane ar laikraštyje matome parašytą **vau**. Pripažinkime: žavesys nublanko, įspūdis dinga. Radosi kognityvinis disonansas. Kodėl? Kas kaltas? Aišku, senoviška raidė v, ji visiškai nedera prie naujoviško pažangaus žodžio. Ji kliudo diegti inovacijas, turtinti kalbą šiuolaikiškais vertybėmis. O dabar pažvelkime: **wau!**

Trys raidės, trys raidės, trys raidės, trys...

■ Atkelta iš 9 p.

Skamba, ar ne? Kelia norą įgarsinti. Tai ir tarkime kuo garsiau: **wau wau wau**. Malonūs garsai primena mielus mūsų augintinius ir kelia teigiamą emociją. Be to, įvairina ir tobulina rašytinę naujakalbės formą. Tad į projektą įtraukiame w.

Bet žiū – krintame į mentalinę duobę: abėcėlėje dvi vienareikšmės, vienodai tą patį garsą žyminčios raidės v ir w. Daryk, ką nedaręs, bet iš šios duobės būtina ropštis kuo greičiau. Reikia spręsti, kaip jas abi įtraukti į abėcėlę, kaip suderinti. Katrą įrašysime pirmoje vietoje? Žinoma, pirmesnė turėtų būti modernesnė raidė, o senoji v eity po jos. Ne. Ją reikia visai išbraukti. Jos vietoj – naujoviška w. „Šaunus *weixmas!*“ – girdžiu raidės w šalininkų šūksnius ir plojimus. Kova dėl w baigta. Laimėtojai švenčia pergalę. Wau!

Reikia pripažinti, kad tai – tik pradžia, tik gana kuklus projektas. Magėtų ir daugiau ką tobulinti, bet liaudies išmintis moko: „Ir gardu radus reikia palikti.“ Tad susitūrėkime, kitus tobulinimus palikime ateičiai, dabar svarbu aptartąjį projektą įgyvendinti. O tai nelengva, nes esama daug reformų priešininkų. Jie užsispyrę, įsikirtę laikosi nosinių. Jie inovacijoms sako ne, ir baigtas kriukis. Kaip juos įtikinti, atskleisti reformų žavesį?

„Exempla trahunt“, – sakė išmintingi romėnai. Gerai, kad patrauklių pavyzdžių turime visą apstą. Štai Lietuvių kalbos ir literatūros programa. Kiek kartų ji reformuota, pertvarkyta, patobulinta, perredaguota, atnaujinta! Todėl pasiekta puikių laimėjimų, ypač raštingumo srityje.

Mokinių raštingumo pažanga geriausiai

atsiskleidžia žvelgiant, kaip keitėsi brandos egzamino reikalavimai. Štai 1997 m. mažiausiu patenkinamu pažymiu – keturiais balais – buvo leidžiama vertinti rašinį, kuriame yra ne daugiau negu 7 gramatikos, 7 rašybos, 10 skyrybos klaidų. Sudėjus leistinų klaidų būtų nemažai. Bet negalima, nes nurodyti griežti apribojimai. Vienu kuriuo nors požiūriu nepatenkinamai parašytas darbas negali būti įvertintas patenkinamu pažymiu visas, tarkim, mokiny, padaręs 11 skyrybos klaidų, 1997 m. egzamino būtų neišlaikęs. Įsidėmėtinas kitas, ypač svarbus, apribojimas: bendras klaidų skaičius negali būti didesnis negu 12.

Dabar palyginkime su 2017 m. brandos egzamino kriterijais. Patenkinamai galima vertinti rašinį, kuriame yra ne daugiau negu 5–6 gramatikos, 10–12 rašybos, 11–14 skyrybos klaidų. Jeigu padaryta klaidų daugiau pagal kiekvieną kriterijų, klaidos toliau neskaičiuojamos ir rašomas nulis. Svarbiausias patobulinimas – egzaminą galima laikyti toliau, nėra jokių apribojimų. Tai reiškia, kad už darbą, kuriame rasta, tarkim, 14 skyrybos klaidų, rašomas vienas taškas. (Tik už 15 klaidų abiturientas gauna nulį, bet tik iš skyrybos, o jo rašinys toliau vertinamas pagal visus kitus kriterijus.)

Tad padarius 26–32 klaidas egzaminą galima išlaikyti ir dar gauti tris taškus (klaidos vertinamos pagal lentelę taškais, šie verčiami procentais, tada pagal išmoningai parengtą skaičiuoklę procentai konvertuojami į balus – procedūra sudėtinga, nes tobuli dalykai negali būti paprasti). Taigi reformų laimėjimai įspūdingi – per 20 metų leistinų klaidų skaičius nuostabiai padidėjo – nuo 12 iki 32. Pagal principą – kuo daugiau, tuo geriau. Todėl mokiniai

nesiskundžia, kad raštingumo reikalavimai per griežti.

Bet jie skundžiasi, vai kaip skundžiasi, kad **verčiami skaityti grožinę literatūrą**. Tiesa, ne visi: esama mokinių, mėgstančių skaityti, suvokiančių literatūros vertę ir prasmę. Bet nežinia, kiek yra tokių, kuriems nepatinka lietuvių literatūra, mat ji esanti neįdomi, nuobodi, depresyvi. Kaip šiuos priversti perskaityti nurodytus kūrinius? Protas žmogaus didžiai išradingas, kaip sakė vienas rašytojas. Sugalgvota labai veiksminga priemonė – reikalavimas abiturientų rašinyje būtinai remtis vienu iš privalomų perskaityti autorių. Net išrastas naujas skaitmuo – absoliutus nulis. Tai tikras rimbas: nors abiturientas gerai išplėtojo temą, nepadarė klaidų, bet nepritempė privalomo autoriaus prie temos (tarkim, rėmėsi kitais rašytojais), gauna absoliutų nulį, egzamino neišlaiko, atestato negauna.

Žinia, nepriversi mokinių pamėgti literatūros, rimbu visų neišgąsdinsi (tiesa, kai kurie prisiverčia perskaityti privalomus kūrinius, bet po egzamino pareiškia, kad gyvenime daugiau niekada neims knygos į rankas). Labai abejotina, ar ši reforma padaugina literatūros skaitytojų. Tačiau ji prasminga ugdomuojų požiūriu: skatina mokinių sumanumą, išradingumą, verčia ieškoti išeities. Ir anie ją randa. Prieš egzaminą mokiniai pasiskaito trumpus kūrinių aprašymus, apibūdinimus, santraukas. To visai pakanka, kad išlaikytų. Jie dar ir internete pasišauko iš tų prisiskaitėlių, gavusių prastą pažymį, nors šie gerai mokėsi, rašė puikius rašinius.

Svarbus egzamino privalumas – dabar geidaujamo kritinio mąstymo ugdymas. Kaip jis realizuojamas? Brandos egzamino

programoje rašiniai suskirstyti pagal naujas (reformuotas?) logikos taisykles į dvi grupes: samprotavimo ir literatūrinis (13 punktas). Abiturientai turi pasirinkti vieną temą iš šių dviejų grupių (pagal tai, ko jie geidauja: ar samprotauti, ar rašyti apie literatūrą). Kad būtų aišku, programoje nurodyti šių rašinių skirtumai, kuriems perprasti reikia ypatingo mąstymo ar sąmonės nušvitimo (13.1, 13.2 ir kiti punktai). Antai samprotavimo rašinyje turi būti sprendžiama problema (žinoma, remiantis privalomu autoriumi), nes jo tikslas – išspręsti problemą. O literatūrinis rašinys tokio tikslo neturi, samprotauti nereikia. Jį rašant nekeliama ir nesprenžiamos problemos, nes jo tikslas – interpretuoti, analizuoti literatūros kūrinius. Taip ugdomas svarbus iki šiol negirdėtas gebėjimas – **literatūrinį rašinį parašyti nesamprotaujant**. Kadangi kiekvienais metais egzaminą išlaiko maždaug 90 proc. abiturientų, galima daryti išvadą, kad jie išmano, kada samprotauti, kada ne, ir geba kurti tekstus nesamprotaudami.

Remiantis programoje išdėstyta naujoviška rašinio samprata, yra sudaryti brandos egzamino rašinio vertinimo kriterijai. Jie skirtingi samprotavimo ir literatūriniam rašiniui ir taip ištobulinti, kad juos taikant kiekvienais metais būna įdomių nutikimų. Antai per praeitus egzaminus gabus Vilniaus licėjaus mokinys iš trijų dalykų gavo po šimtą balų, o lietuvių literatūros rašinio – nulį, t. y. egzamino neišlaikė. Panašių atvejų ne vienas. Taip nutinka dėl to, kad net vertintojai nepajėgia suprasti mįslingų vertinimo kriterijų pinkliavos, kurios nei apsakys, nei aprašys. Trūksta tik trijų raidžių! *Šaltinis: www.satena.lt, 2018 01 15*

KVIEČIAME Į RENGINIUS

Balandžio 15–20 d. VDU Menų fakultetas antrą kartą organizuoja miestiečiams skirtą renginį „VDU kultūros dienos“. Renginio organizatoriai siūlo plataus spektro renginių programą, skirtą pačiai įvairiausiai publikai. Įvairiose VDU ir miesto kultūrinėse erdvėse visą savaitę vyks atviros paskaitos, spektakliai, teminės ekskursijos, parodų ir kino filmų peržiūros, susitikimai su menininkais bei diskusijos.

„Pernai inicijuotos „VDU kultūros dienos“ sulaukė didelio miesto bendruomenės susidomėjimo, tad įsitikinome, kad atviro universiteto idėja bei poreikis stiprinti kūrybines akademinės bendruomenės ir visuomenės partnerystes yra labai svarbus ir miestui, ir mums“, – teigia Menų fakulteto dekanė prof. Jurgita Staniškytė. Remdamiesi praėjusių metų patirtimi, renginio organizatoriai siūlo plataus spektro renginių programą, skirtą pačiai įvairiausiai publikai: nuo menininkų iki moksleivių ar studentų, nuo kultūros lauko veikėjų iki menu ir kultūra besidominčių miestiečių. Įvairiose VDU ir miesto kultūrinėse erdvėse visą savaitę vyks atviros paskaitos, spektakliai, teminės ekskursijos, parodų ir kino filmų peržiūros, susitikimai su menininkais bei diskusijos.



VDU Kultūros dienų renginyje. Jono Petronio nuotr.

Pasak Menų fakulteto Šiuolaikinių menų katedros vedėjo doc. Tomo Pabedinsko, įvairi „VDU kultūros dienų“ programa atskleidžia fakultete vykdomų meno studijų bei kūrybinių veiklų įvairovę ir jų glaudžias sąsajas su plačiu *artes liberales* universitetinių studijų konteks-

tu. „Vizualiųjų, scenos ir tarpdisciplininių kūrinių pristatymai bei gyvi pasirodymai tampa puikia proga ne tik tiesiogiai susipažinti su fakulteto dėstytojų ir studentų kūryba, bet taip pat kritiškai ir laisvai kalbėti apie aktualius šiandienos kultūros reiškinius“, – renginių

aktualumą pabrėžia docentas.

Visuomenė taip pat kviečiama dalyvauti netradicinėse ekskursijose, kurių metu universiteto menotyrininkai kvies kitaip patirti Kauną. Balandžio 16 d. teatrologė Deimantė Dementavičiūtė-Stankuvienė suteiks galimybę apsilankyti eksperimentinėse teatro erdvėse ir pabendrauti su jaunaisiais Kauno teatro menininkais. Balandžio 17 d. menotyrininkas, fotografas Tomas Pabedinskas kvies į ekskursiją, kurios metu bus galima ne tik aplankyti fotostudiją ir fotogaleriją, bet ir drauge paieškoti atsakymo į klausimą, kaip ir kodėl fotografija tampa meno kūriniumi ir patenka ant prestižinės galerijos sienų. Balandžio 18 d. VDU Menų galerijos „101“ kuratorė ir vadovė Margarita Žigutytė siūlys apsilankyti Kauno senamiestyje įsikūrusiose meno galerijose, susipažinti su jų kuratoriais ir vykdomais meno projektais. Balandžio 19 d. į paskutinę ekskursiją kviečiami norintys artimiausią pažinti miesto senamiesčio architektūros paveldą. Menų fakulteto programos „Kultūros paveldas ir turizmas“ magistrantė, organizacijos „Ekskursas“ gidė Julija Činčytė padės sužinoti, kuo požiūris į paveldą skyrėsi tarpukariu ir dabar, kaip keitėsi senamiestis pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpiu.

Kaip 1928 m. švęstas Lietuvos valstybės atkūrimo dešimtmetis

2018 m. balandžio 18 d. 17 val. LMA Vrublevskių bibliotekoje, minint Tarpautinę paminklų dieną, dvi lektorės – Lietuvos kultūros tyrimų instituto vyresniosios mokslo darbuotojos dr. Skaidrė Urbonienė ir dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė – skaitys viešą paskaitą „Kaip 1928 m. švęstas Lietuvos valstybės atkūrimo dešimtmetis“.

Minint mūsų valstybės atkūrimo šimtmetį, prasminga apžvelgti, kokią turime patirtį švęsti savo valstybingumą, ir atsigręžti į pirmąją ryškesnę Lietuvos Respublikos sukaktį – nepriklausomybės 10-metį. Paskaitoje bus aptarta tuometinės Vyriausybės veikla, ruošiant iškilmes, ir nušviečiamas tam tikslui sudaryto komiteto (Vyriausiojo komiteto Lietuvos Nepriklausomybės atgijimo 10-ies metų sukaktuvių iškilimams

ruošti) indėlis skatinant ir formuojant kolektyvinę atmintį, kuriant valstybei svarbių datų minėjimo modelį, sprendžiant proginių paminklų problemas.

Didelį darbą komitete nudirbo žymūs kultūros ir valstybės veikėjai generolas Vladas Nagevičius, rašytojas ir diplomatas Jurgis Savickis, dailininkas Adomas Varnas. Jų iniciatyva buvo sukurti proginio paminklo etalonai – puošnūs mediniai kryždirbystės paminklai. Brėžinius kūrė dail. A. Varnas su savo mokiniais iš Kauno meno mokyklos. Vyriausiajam komitetui brėžinius išplatinus, daug kur Lietuvoje pagal juos buvo pastatyti mediniai paminklai, tapę nacionalinio tapatumo ženklu. Paskaita bus gausiai iliustruota vaizdine medžiaga. *Parengta pagal LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyriaus pranešimą*



IN MEMORIAM

Karolis Rimtautas Kašponis

Su liūdesiu pranešame, kad 2018 m. balandžio 7 d. mirė muzikos teoretikas, choro dirigentas, pedagogas, humanitarinių mokslų (muzikologija) daktaras Karolis Rimtautas Kašponis.

K. R. Kašponis gimė 1933 m. liepos 24 d. Panevėžyje. Pradžios mokyklą baigė Surdegyje, kur mokytojavo jo tėvai. Mokydamasis Kupiškio vidurinėje mokykloje, vadovavo mokytojų ir moksleivių kameriniam orkestrui, grojo smuiku ir saksofonu įvairiuose ansambliuose.

1951–1956 m. Vilniaus valstybiniame universitete studijavo ekonomiką ir kartu mokėsi Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje kompozicijos Povilo Tamuliūno klasėje. Universitete suorganizavo studentų kamerinį orkestrą. 1957–1962 m. Lietuvos valstybinėje konservatorijoje studijavo choro dirigavimą (doc. Antano Budriūno klasėje). Konservatoriją baigė su pagyrimu. 1968 m. stažavosi Budapešto F. Liszto aukštojoje muzikos mokykloje pas prof. E. Sioni (*Szönyi*) ir I. Parkoi, dalyvavo tarptautiniame choro dirigentų seminare

Berlyne. 1980–1981 m. kėlė kvalifikaciją Maskvos valstybinėje P. Čaikovskio konservatorijoje, prof. A. Chazanovo choro dirigavimo klasėje.

1956 m. įkūrė Ukmergės vaikų muzikos mokyklą ir iki 1959 m. buvo jos direktorius. Kurį laiką vadovavo vaikų chorui ir kaimo mišriajam chorui. 1959 m. persikėlęs į Vilnių, buvo Vilniaus vaikų muzikos mokyklos, Juozo Tallat-Kelpšos muzikos mokyklos, vėliau M. K. Čiurlionio vidurinės menų mokyklos teorinių dalykų dėstytojas, pastarosios mokyklos ir muzikos teorijos metodinės komisijos pirmininkas.

1965 m. tapo Lietuvos valstybinės konservatorijos Choro dirigavimo katedros dėstytoju, nuo 1984 m. – docentas, nuo 1992 m. – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorius. Išugdė 12 choro dirigentų, tarp jų Petrą Bingelį, Juozapą Kairį, Romaldą Misiukevičių. 1981 m. apgynė menotyros mokslų kandidato disertaciją, vėliau nostrifikuotą humanitarinių mokslų (muzikologijos) daktaro disertaciją.

Svarbesni K. R. Kašponio darbai: „Har-

monijos pagrindai“ (1965), „Solfedžio“ (1969, iki 2017 m. išleista net 12 laidų), „Choro pratybos“ (kartu su P. Tamuliūnu, 1973), „Harmonija“ (I dalis – 1984, II dalis – 1988), monografija „Lietuvių muzikos melodika ir harmonija“ (1992), kurioje, panaudojęs lyginamąjį ir tikimybinį statistinį tyrimo metodą, nustatė kai kurias melodikos ir lietuvių kalbos dėsningumą analogijas. Parašė istorinę apybraižą „Lietuvos muzikos akademija“ (1994), straipsnių, chorų koncertų recenzijų, sukūrė kūrinių chorams. Buvo 1964 m. pirmosios respublikinės moksleivių dainų šventės konsultantas, chorų apžiūrų ir konkursų žiuri narys, respublikinių mokslinių metodinių tarybų muzikos mokymo komisijos narys, kultūros mokyklų valstybinių egzaminų komisijų pirmininkas, disertacijų gynimo komiteto pirmininkas, oficialusis oponentas, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos mokslo vardų teikimo komisijos ekspertas.

2011 m. Lietuvos mokslininkų sąjungoje įkūrė Tarpdisciplininės muzikologijos grupę ir jai vadovavo. Grupė prisidėjo prie

A. J. Greimo atminimo įamžinimo, M. K. Čiurlionio kūrybos analizės ir propagavimo, prie kitos UNESCO kuruojamos veiklos. Nuo 2001 m. K. R. Kašponis tyrinėjo vieno iš semiotikos pradininkų Algirdo Juliaus Greimo biografijos Lietuvoje periodą, parengė dokumentinę ekspoziciją „Algirdo Greimo vaikystė“, kuri buvo eksponuota Lietuvoje, Suomijoje, Prancūzijoje, o 2012 m. – pasauliniame semiotikų kongrese Nankine (Kinija). Ekspozicijos pagrindu 2014 m. sudarė ir išleido knygą „Greimas arti ir toli“ („Greimas Close and Far“), o 2017 m. – „Algirdo Juliaus Greimo 100-mečio ženklai“. Jo iniciatyva pagerbtas A. J. Greimo atminimas Kupiškyje, Kaune, Vilniuje, Druskininkuose, Šiauliuose, Marijampolėje, Ukmergėje, Birštone, Klaipėdoje, Palangoje, Prienuose, Pakuonyje, Kunigiškiuose.

Visas Karolio Rimtauto Kašponio gyvenimas buvo skirtas menui ir mokslui, jo veiklą lydėjo gražūs ir prasmingi darbai, kuriems jis mokėjo sutelkti žmones ir viską atlikti atsakingai ir preciziškai.

VALSTYBĖS ATKŪRIMO PROGRAMOS METMENYS

■ Atkelta iš 3 p.

bendrų pilietinio ugdymo turinio ir kitų pedagoginių reikalavimų, ugdytų savo valstybei lojalią ir aktyvią jaunąją kartą, puoselėtų šalies piliečių dorovę ir kultūrą, ir jokia būdu neskatintų tautinės, religinės, rasinės ar bet kurios kitos nesantaikos.

4. Sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos modernizavimas

Sveikatos apsauga – viena svarbiausių valstybės ir visuomenės priedermių, kurią būtina suteikti visiems piliečiams, nepriklausomai nuo jų amžiaus ar turinės padėties. Tačiau šiuo metu Lietuvoje vyksta masiškas, neretai paslėptas sveikatos apsaugos įstaigų

privatizavimas, apsunkinantis mažiau pasiturinčių gyventojų galimybes gauti visavertės medicinos paslaugas. Išryškėjo anaipol ne gyventojų gerovei tarnaujantis, nenatūraliai glaudus medikų ir vaistų prekybos įmonių bendradarbiavimas, jų abipusiai komerciniai ryšiai. Tarptautinės statistikos duomenys rodo, kad Lietuvos gyventojų (ypač vyrų) vidutinė gyvenimo trukmė dar yra gerokai mažesnė už daugelio ES valstybių. Viešojoje erdvėje tarsi atsitiktinai vis pakurstoma diskusija, kad visuomenėje yra per daug ligotų ir senyvų žmonių, kurių išlaikymas neva per daug brangiai kainuoja valstybės biudžetui. Bandoma kaip teigiamus reiškinius ar net kaip žmogaus „galimybę laisvai pasirinkti“ visuomenei pristatyti abortus ir eutanaziją. Turime sustabdyti šį antikonstitucinį ir an-

tihumanišką procesą ir tartis su visuomene dėl tikrų, o ne tariamų sveikatos apsaugos reformų:

1) prisidėti, kad visuomenėje būtų labai kvalifikuotai ir sistemingai skatinama sveika gyvensena, kad kiekvienas mūsų valstybės pilietis suvoktų, jog daug lengviau gyventi taip, kad nesusirgtum, nei susirgus pagyti. Visose viešojo sektoriaus institucijose turi būti diegiama absoliuti netolerancija žalingiems įpročiams, ypač jų platintojams. Pasiūlyti visuomenei išplėtoti diskusiją, kokios priemonės padėtų efektyviausiai kovoti su lengvabūdiškais ar net piktybiškais ignoruojančiais sveikos gyvensenos reikalavimus. Ne draudimai ir baudos, o visuomenėje vyraujantys požiūriai ir elgesio modeliai turi didžiausią įtaką tiek augančiai kartai, tiek as-

menims, kenkiantiems sau ir aplinkiniams;

2) sveikatos priežiūros įstaigos savo veiklą turi orientuoti ne tik į ligonių gydymą, bet ir į ligų profilaktiką. Būtina parengti sveikos aplinkos strategiją, kurioje būtų aiškiai įvardinta, kaip valstybė visokeriopai skatins medikų šviečiamąją ir profilaktinę veiklą, likviduos sveikatai pavojų keliančius aplinkos taršos židinius, užtikrins, kad visa darbo aplinka būtų nekenksminga dirbančiesiems. Tiek darbdaviai, tiek ir darbuotojai turi įsisąmoninti, kad jokios papildomos lengvatos (didesnis atlyginimas, pensijos priedai ir pan.) neatstos prarastų vienintelio gyvenimo metų;

3) skatinti kuo ankstyvesnę susirgimų di-

■ Nukelta į 12 p.

VALSTYBĖS ATKŪRIMO PROGRAMOS METMENYS

■ Atkelta iš 11 p.

agnostiką. Aprūpinti medicinos įstaigas kuo tikslesne diagnostine aparatūra ir įvesti privalomus reguliarius sveikatos patikrinimus. Užkrečiamomis ligomis sergantys ir piktybiškai vengiantys gydytis asmenys turi būti privaloma tvarka nukreipiami į stacionares sustiprinto režimo gydymo įstaigas, kol visiškai pasveiks ir susiformuos savarankiškam gyvenimui būtinus socialinius įgūdžius. Tai leis sutaupyti nemažą dalį lėšų, šiuo metu išleidžiamų ligonių gydymui, ir panaudoti jas gyvenimo trukmei ilginti;

4) sustiprinti psichologijos ir medicinos įstaigų bendradarbiavimą, nes gyvenimo modeliai labai priklauso nuo asmens psichologinės pusiausvyros, gebėjimo suvaldyti emocijas ir pan. Toks bendradarbiavimas galėtų sumažinti savižudybių riziką ir efektyviai padėti asmenims, patekusiems į krizines situacijas, kurias dažnai sukuria vis sunkiau prognozuojamos aplinkos pokyčiai. Didžiausias dėmesys privalo būti skiriamas valios ir charakterio ugdymui.

Kardinalios permainos yra pribrendusios

ir socialinės apsaugos sistemoje. Dabartiniu metu šią sistemą tiek valdžios institucijos, tiek plačioji visuomenė vertina labai priešaringai: nuo teiginio, kad niekas negali priversti individo dirbti, jei jis to nenori, iki tvirtinimo, kad socialinė apsauga, išskyrus nepagydomo neįgalumo atvejus, tik ugdo veltėdžius, pripratusius gyventi visuomenės sąskaita. Tačiau socialinė apsauga atlieka ne tik humanistinę, bet ir ekonominę funkciją, pavyzdžiui, padėdama atkurti laikinai prarastą dirbingumą ar įgyti kitą profesiją, kuri leistų neįgaliam asmeniui greičiau pasijusti visaverčiu visuomenės nariu. Socialinė parama padeda išgyventi netikėtai praradusiems darbą įmonės bankroto ir kitais atvejais, stabdo asocialaus elgesio plitimą. Būtina šią sistemą stiprinti, atsisakant jos masinio privatizavimo. Piliečiai individualiai gali dalyvauti privačiuose pensijų fonduose, tačiau viešosios, t. y. iš mokesčių mokėtojų surinktos, „Sodros“ lėšos neturėtų būti perduodamos jiems.

Valstybės priedermė yra teikti prevencinę paramą tiems, kurie turi specialių poreikių dėl sveikatos sutrikimų, mokymosi sunkumų, vaikų ugdymo ir pan., ir tiems, kuriems

iškilusi skurdo ir socialinės atskirties grėsmė. Valstybinė socialinė apsauga neatleidžia žmonių nuo jų asmeninės ar šeiminės atsakomybės už savo gerovę, tačiau be tokios sistemos visuomenė būtų mažiau humaniška ir mažiau efektyvi plačiaja ekonomine prasme.

5. Visuomenės kultūros ugdymas

Dabartinė individualistinė pasaulėžiūra, grįsta globalizacija, ir išliaupsintas vietinis rinkos fundamentalizmas tapo rimta grėsme tautų kultūrinei egzistencijai. Pirmą, kyla pavojus, kad, perimant kosmopolitinius, neretai itin žemo kultūros lygio gyvenimo modelius, labiausiai nukentčia tautinė kultūrinė savimonė, devaluojamas per šimtmečius suformuotas tautinės kultūros paveldas, prarandama paskata jį toliau puoselėti. Antra, individualistinės gyvenimo stereotipai lemia kultūros suprimityvinimą ir jos pakeitimą banaliosiomis komercinėmis pramogomis.

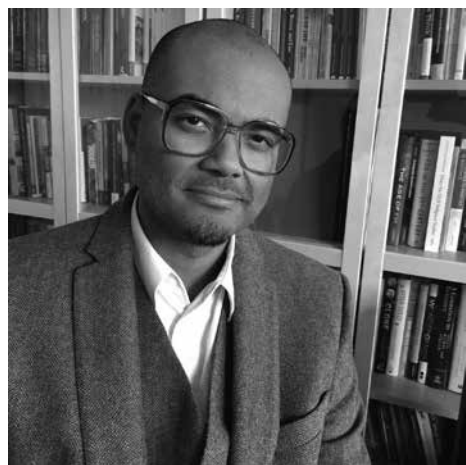
Analizuojant ne visos kultūros vertybės turi prekinę išraišką, todėl daugelio kultūros produktų kūrimui būtina derama valstybės administracinė ir finansinė parama. Jokių

būdu nepateisinamas profesionaliojo meno supriešinimas su pop kultūros produktais, tarp kurių nemažą dalį užima kičas ir vis jūžulesnė antikultūros propaganda. Sudėtingoje situacijoje atsidūrė ir tautos etnografinis paveldas, kurį vertinant susikerta hipertrofuotas rūpestis autentiškumo išsaugojimu ir pastangos šį paveldą puoselėti, atsižvelgiant į nūdienos pokyčius. Etnografinis paveldas negali išlikti gyvybingas, jei jis bus tik užkonservuotas archyvuose ir muziejuose, bet netaps šiuolaikinės visuomenės elgsenos dalimi. Kiekviena nauja karta savaip įvertina istorinį literatūros, muzikos ir dailės palikimą, atsižvelgdama į besikeičiančią socialinę aplinką ir įnešdama savąjį indėlį į tai, kas suvokiama kaip tautos kultūra. Kad šis įvertinimas būtų pozityvus ir skatintų kultūros pažangą, būtini aiškūs vertinimo kriterijai, pagrįsti giliomis žiniomis ir dorovinėmis nuostatomis. Todėl ypač atsakingai reikia peržiūrėti ir atnaujinti atitinkamų dalykų ir projektų programas, numatant naujus istorinio palikimo nagrinėjimo metodus ir įtraukiant naujus kūrinius. ■

Žmonijos laukiantys išbandymai VDU profesorius J. S. Gordonas: kovą dėl duomenų apsaugos mes jau pralaimėjome

Tobulėjant dirbtiniam intelektui ir išmanioms technologijoms, žmonės vis dažniau susiduria su netikėtomis problemomis. Ar mąstantys robotai gali turėti teises? Kaip užtikrinti duomenų saugumą internete? Kas atsako už savavaldžių automobilių avarijas? Šiuos ir kitus klausimus nagrinėja naujas Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų projektas, kuriame jėgas suvienija technologijų, teisės ir etikos ekspertai, planuojantys bendradarbiavimą su JAV ir Europos mokslo institucijų tyrėjais.

Projekto pagrindinis tyrėjas, VDU Taisomosios etikos tyrimų klasterio vadovas



Prof. J. S. Gordonas

prof. dr. Johnas Stewartas Gordonas sako, kad kuriant naujas technologijas žmonės neretai pamiršta atsižvelgti į jų poveikį iš etinės, socialinės, politinės pusės. „Iš anksto aptariant naujovės poveikį, galima sureaguoti į sunkumus dar jiems neiškilus“, – tikina prof. J. S. Gordonas.

Naujasis projektas yra skirtas tarpdisciplininiam tyrinėjimams – technologijų, tokių kaip dirbtinis intelektas, moralinėms ir teisinėms problemoms. Tarp kitų klausimų, čia ekspertai tiria, kokias moralines ir juridines teises gali turėti robotai, kas yra dirbtinė asmenybė, kaip technologinė pažanga veikia teisės aktus ir kaip pasirūpinti saugumu internete.

„Įdomus lietuviškas reiškinys yra asmens kodas – tai vienas skaičius, kurį naudojate visur, pradedant nuo mobiliųjų telefonų sutarčių ir baigiant nuoma ar draudimu. Jei kažkas šį numerį sužinos, tas žmogus (arba politinė institucija) galės prieiti prie visos šios informacijos, visko, ką nuveikėte per gyvenimą su tuo numeriu. Kur privatumas?“, – retoriškai klausia profesorius. Praėjusiais metais FTB kreipėsi į JAV įmonę „Apple“, prašydama atrinkti mobilų telefoną, priklausiusį teroristui – įmonė atsisakė tą padaryti, tačiau po kurio laiko telefono apsaugą įveikė pati FTB. Pasak prof. J. S. Gordono, tai tik patvirtina, jog naivu tikėtis, kad mūsų duomenys yra visiškai saugūs.

„Manau, kad mes jau pralaimėjome kovą

dėl savo duomenų apsaugojimo. Žmonės internete palieka daugybę pėdsakų – jei technologijas išmanantis žmogus norės kažką apie Jus sužinoti, jis tai padarys. Be to, tai ne tik privati įmonė ar pavienis asmuo – valstybė taip pat visuomet galės pasiekti Jūsų duomenimis kada tik to panorės“, – paaiškina etikos ekspertas.

Prof. J. S. Gordonas sako, kad vienas įdomesnių klausimų šiandien, kurį nagrinėja ir naujasis projektas, yra robotų teisės – ar savarankiškai mąstyti gebantys dirbtinio intelekto prietaisai gali turėti teises? Vakarų pasaulyje šis klausimas artimas diskusijoms dėl žmogaus embriono arba vaisiaus moralinio statuso ir kada jie tampa asmeniu. Kalbant apie žmones, norint turėti moralines ir juridines teises, reikia turėti moralinį statusą ir būti laikomam asmeniui – tai yra, kažkuo, į kieno gerovę kiti atsižvelgia. Tačiau robotų klausimas yra dar sudėtingesnis. „Robotą galėtume laikyti asmeniu, jei jis atitiktų tam tikrus kriterijus – pavyzdžiui, turėtų racionalumą, autonomiją, sąmoningumą, savimonę ir t. t. Tačiau net jei laikome jį asmeniu, atskiras klausimas, ar galime jam taip pat suteikti ir moralines teises, juridinį statusą, ginti jo interesus“, – svarsto filosofas, kurio teigimu, gali būti, jog tokie robotai atsirastų jau antroje šio amžiaus pusėje.

Profesorius atkreipia dėmesį, jog panašiai galima vertinti ir gyvūnų teises. Pavyzdžiui, utilitaristinis principas teigia, kad negalima sąmoningai skriausti būtybių, gebančių jausti

skausmą. Dažniausiai žmonės skirsto gyvūnus į labiau ir mažiau išsivysčiusius – pirmuosius jie laiko turinčiais aukštesnį moralinį statusą, todėl bendruomenė suteikia jiems daugiau moralinių ir juridinių teisių.

„Kita vertus, pavyzdžiui, žmonėms, turintiems rimtas protines negalias, neturintiems savarankiškumo ir gebėjimo racionaliai mąstyti, t. y. minėtų kriterijų, pagal kuriuos suteikiamos moralinės teisės, mes vis tiek jas suteikiame, nes jie priklauso žmonių rūšiai. Tai atveria sudėtingas diskusijas ir neįgalumo tyrimų srityje“, – sako prof. J. S. Gordonas.

Metų pradžioje inicijuotas VDU projektas „Ateities teisės, etikos ir intelektualių technologijų integralumo studija“ yra finansuojamas Lietuvos mokslo tarybos lėšomis. Mokslininkai užsibrėžė ambicingus tikslus – siekiama ne tik įvertinti išmaniąsias technologijas iš moralinės ir teisinės pusės, bet ir apsvaistyti, kaip reikėtų koreguoti dabartinę teisininkų švietimą, kaip pagelbėti teisininkams priimti sprendimus šiandien atsižvelgiant į naujoves ir kokias moralines bei juridines teises gali turėti robotai.

– Projektas išskirtinį prioritetą skiria globalių ryšių užmezgimui – planuojama rengti tarptautines kūrybines dirbtuves ir konferencijas, lankytis svarbiuose JAV ir Europos tyrimų centruose, aptarti šiuos klausimus su aukščiausio lygio ekspertais iš viso pasaulio. ■

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademines bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizainerė Giedrė Zaveckienė

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.